

tarık uslu

ŞU ACAYİP KARINÇALAR

Karıncaların Hayat Bilgisi ve Fen Bilgisi
kitaplarında serçekleri

6.
BASKI

TARIK USLU (ozkanoze@gmail.com): Gerçek ismi ÖZKAN ÖZE olan yazar, 1974 yılında Sakarya'da doğdu. İlkgençlik çağlarının sonuna doğru Zafer Dergisi'nin yazı işlerinde çalışmaya başladı ve resmi eğitim hayatına liseden sonra devam etmedi. Bir süre derginin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. Daha sonra, Uğurböceği ve Zafer Yayınları'nın editörlüğünü sürdürdü. Hem kendi ismiyle, hem de çocuklar için yazdığı popüler bilim kitaplarında kullandığı Tarık Uslu ismi ile pek çok kitabı yayınlandı. Türkiye'de yüzbinlerce çocuk okura ulaşan Merak Ediyorum Dizisi, İngilizce, Almanca, Fransızca, Hollandaca, Endonezca ve Kürtçe'ye tercüme edildi. Yazı çalışmaları aralıksız devam eden yazar, evlidir ve iki çocuğu vardır.

<https://www.facebook.com/yazarozkanoze>

Şu Acayip Karıncalar / Tarık Uslu

Yayınevi sertifika no: 14452

Uğurböceği Yayınları no: 209

Genel yayın yönetmeni: Ergün Ür

Yayınevi editörü: Ömer Faruk Paksu

İç düzen / kapak: Zafer Yayınları

Tashih: Ayhan Halaç

Isbn: 978 605 4965 83 0

6. baskı: Aralık, 2016

Copyright © Zafer Yayınları, 2015

Uğurböceği Yayınları, Zafer Yayın Grubu'nun bir kuruluşudur.

Talatpaşa Mah. Teraseler Sitesi No:1-A Kağıthane /İstanbul

Tel: (0 212) 446 21 00 Faks: (0 212) 446 01 39

www.zafer.com / zafer@zafer.com / twitter.com/zafer yayinlari - facebook.com/zafer yayinlari

Baskı ve cilt: Çınar Matbaacılık Yayıncılık San. Tic. Ltd. Şti.

Yüzyıl Mh. Matbaacılar Cd. Ata Han No:34 Kat:5 Bağcılar/İSTANBUL

Tel: 0212 628 96 00 / Matbaa Sertifika no: 12683

Bu eserin tüm yayın hakları, 14452 sertifika numaralı, ZAFER BASIN YAYIN TURİZM VE BİLG.ÜRÜN SAN.TİC.LTD.ŞTİ.'ye aittir. Eserde yer alan metin ve resimlerin ZAFER BASIN YAYIN TURİZM VE BİLG.ÜRÜN SAN.TİC.LTD.ŞTİ.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayınlanması ve depolanması yasaktır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun (FSEK)in, 21,22, ve 23. maddelerine göre bu eserin işleme,çoğaltma ve yayma hakkı 14452 sertifika numaralı ZAFER BASIN YAYIN TURİZM VE BİLG.ÜRÜN SAN.TİC.LTD.ŞTİ. tarafından, yazılı bir izinle 12683 sertifika numaralı Çınar Matbaacılık Yayıncılık San. Tic. Ltd. Şti. verilmiştir.

ŞU ACAYİP KARINÇALAR

Karınçaların Hayat Bilgisi ve Fen Bilgisi
kitaplarında yazmayan, çok acayip gerçekleri

Tarik Uslu

Resimleyen: Sevgi İçigen

İçindekiler

Sunuş..... 7

Karıncalı bir hikâye..... 11

Adam başı 1,5 milyon adet 17

akından bakınca karınca 29

Karınca savaşları 45

Karıncalar birbirine benzemez 55

Köle karıncalar..... 63

Pasaklı basiceroslar.....	67
Attaların mantar bahçeleri	73
Karıncalar neye yarar?	97
Ameliyathanede bir kutu karınca	103
Dokumacı karıncalar	109
Zombili bir film	125
Peteği yok, balı var!.....	145

Sunuş

ÇARP YOKSA BEN ÇARPARIM adındaki Matematik kitabı, daha doğrusu Matematikle ilgili kitap ve Özkan Öze'nin(!) uzun zamandır plânladığı ama bir türlü yapamadığı birkaç işin ardından, nihayet yeni bir Acayip Şeyler kitabı ile birlikteyiz sevgili arkadaşlar.

Biliyorum çok ara verdim ve Acayip Şeyler'in heyecanlı okuyucularının sabrını zorladım. Ama bakın işte karıncalar âleminde yaptığım kısa, fakat çok eğlenceli bir seyahat ile geri döndüm!

Şu Acayip Arılar'dan sonra karıncalar hakkında bir kitap yazmam gerektiğini düşünüyordum. Ve işte bu kitabın son satırlarını yazdığımda, ne kadar haklı olduğumu da gördüm.

İnanın bana “karınca kararınca” hiç de öyle ufak tefek bir şey değilmiş. Yeryüzü kitabının bu kara kuru siyah harfleri, gerçekten çok ama çok acayipmiş!

Elbette yine pek çok konuyu atlamam gerekti. Çünkü buna ne zaman, ne de bana ayrılan sayfalar yeterdi. Buna rağmen *Şu Acayip Karıncalar*’ı çok beğeneceğinizi düşünüyorum.

Sizlere sözünü verdiğim ama bir türlü başlayamadığım *Şu Acayip Beş Duyu* için de biraz daha sabır göstermenizi istiyorum. Çünkü Arılar, karıncalar derken, o güzel kelebeklerin bir köşede mahzun mahzun durup, “Acaba bize hiç sıra gelmeyecek mi?” diye telaşlanmalarına gönlüm razı gelmedi. O yüzden sırada kelebekler var...

Eminim kelebekler vadisinden döndüğümde, sizlere anlatacağım çok şey olacak..

— Tarık USLU

*Karınca vadisine geldiklerinde,
dişi bir karınca*

“Yuvalarınıza girin, karıncalar,” dedi.

*“Tâ ki Süleyman ve ordusu,
farkında olmadan sizi çiğnemesin.”*

– Kur’an-ı Kerim, Neml (Karınca) Sûresi, 18

Karınca Bir Hikâye

HER TÜRLÜ alengirli alavere dalavere işlerine bulaşmış olan Daidalos, sonunda Girit Kralı Minos tarafından, oğlu İkarus ile birlikte Labirentos'a hapsedilince, Minos'u deli edecek bir plân yapıp oradan da kaçmayı başarır. Ve soluğu, Sicilya Kralı Kokalos'un sarayında alır.

Kokalos, bu maharetli tilkiyi pek bi sever. Ancak Minos, "Seni elime bi geçirirsem!" diye geceleri diş gıcırdatmaktan uyuyamayacak halledir!

Üstelik Minos, boş adam değildir. Daidalos'u nasıl ketenpereye getireceğini iyi bilmektedir.

Paraya kıyar ve gazetelere, ilânlar verir. Billboardlarda boy boy şöyle afişler astırır: *“Kim bir salyangoz kabuğunun içindeki sarmallardan bir ipi kabuğu kırmadan geçirebilirse, ona Kral Minos’dan Çeşme’de yedi yıldızlı otelde tam pansiyon bir hafta tatil!”*

İlânı gören Daidalos’un, tam bir sazan olarak oltaya gelmesi uzun sürmez.

Doğruya doğru, maharetli adamdır Daidalos. Bütün Akdeniz sahilleri aransa, bu işi becerebilecek başkası bulunamaz. Minos da bunu gayet iyi bilmektedir tabi!

Daidalos, Minos’un diplomatik bir takım sebeplerden dolayı (kız alıp, kız verme) Kokalos’u ziyaret ettiği bir sırada, biraz da Kokalos’a güvenip ortaya çıkar ve Minos’un öfkeden kısıla kısıla, burnunun her iki tarafında, sanki bıçakla çizilmiş iki yara gibi duran gözleri önünde, üstelik noter huzurunda, dahiyane bir yöntem ile meseleyi çözer.

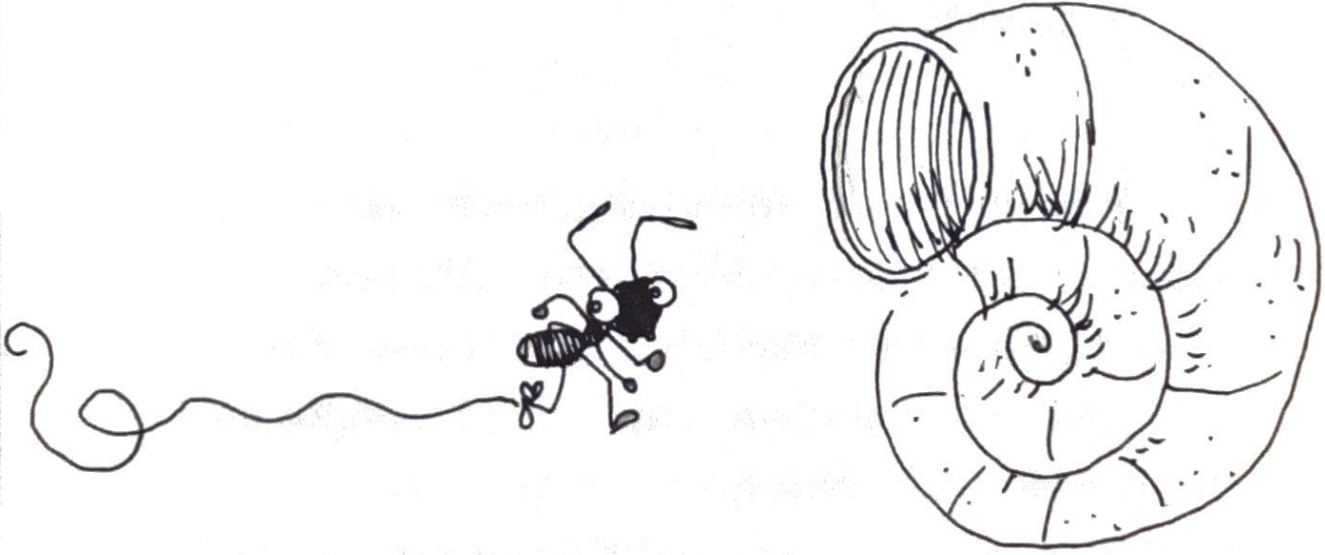
Çözer çözmesine ama daha o gece hamamda Minos’un tenhalıklarda gizlenmiş adamları tarafından, önce patates gibi sıcak suya yatırılır,

sonra da boğazından kâfi miktarda sıkılmak sureti ile, *dâribekâyâ* bir güzel *naklimekân* ettirilir.

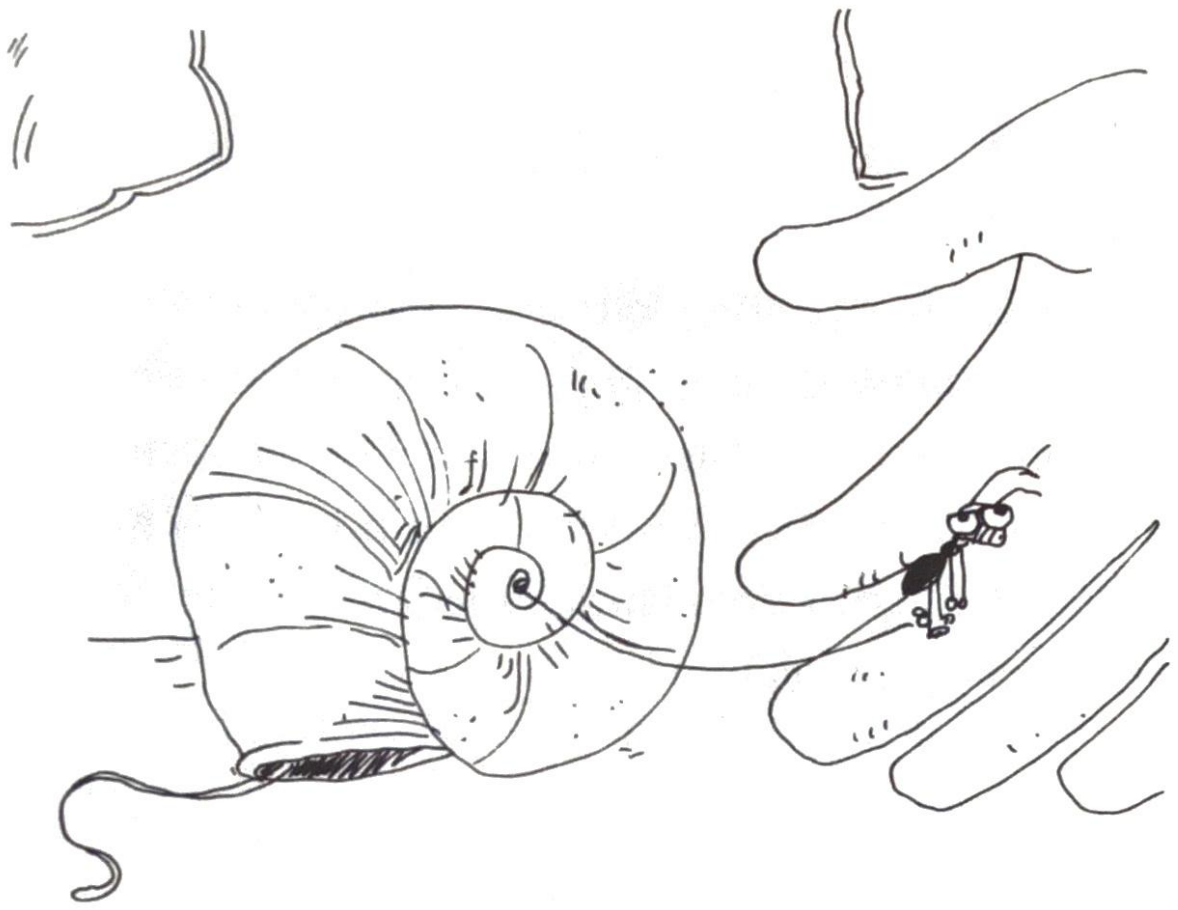
Peki sizce Daidalos hınzırı, bir salyangozun, kıvrım kıvrım helozonik odacıklı o yaratılış harikası kabuğu kırmadan, delmeden içinden, ipi nasıl geçirmiş olabilir?

Daidalos, önce bir KARINCA yakalar ve karıncanın ayağına bir iplik bağlayıp kabuğun içine bırakır. “Hadi koçum yürü de ense traşını görelim” der.

Biçare karınca, belki ayrı düştüğüm dost ah-bap ve akrabalarım ile yeniden buluşurum, kokusunu özlediğim *home sweet home*’muma tekrardan kavuşurum diye yola revan olur.

Kabuğun içinde döne döne yürür gider. Az gider uz gider. Sonunda yol onu kabuğun ince ucundan dışarıya kadar götürür. Ve karınca dışarıya çıkar ama kendisini yine çakal Daidalos'un avucunun içinde bulur.

Peki bu arada ne mi olur? Karıncanın ayağına bağlanan ip, kabuğun içinden kazasız belâsız bir baştan öte başa geçmiş olur!

– *Ay ne kadar acayiiiip!*

– *Ya ne olacaktı? Yılların Acayip Şeyler yazarı Tarık Uslu olarak ŞU ACAYİP KARINCALAR kitabına, Ağustos böceği ile Karınca hikâyesi ile mi başlayacaktım?*

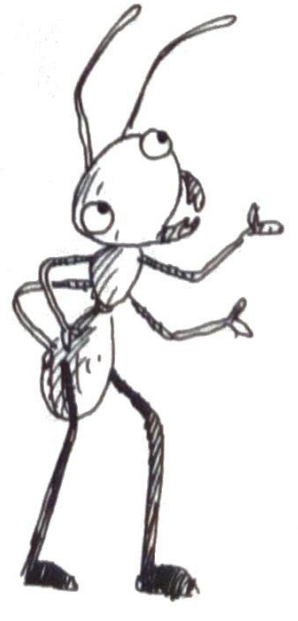

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

Kaldı ki, herkesin ezbere bildiği o hikâye aslında baştan sona yalan ve iftira dolu! Ben olayların iç yüzünü, bizzat araştırmak sureti ile yıllar önce öğrendim. (Bkz. Ş u A c a y i p H a y v a n l a r, shf. 151) hikâyenin aslı, basına yansıyan şeklinden çok farklı.

Ah La Fontaine ah! Ağustos böceğine attığın iftira yetmezmiş gibi, karınca milletine ettiğin bu haksızlığın hesabını nasıl vereceksin?

- O ayı ile tilki de hesap soracak!*
- Karga da, karga da!*
- Yaaa, değil mi? Yok “Gak!” demiş de, yok peynir düşmüş de...*
- Bir de “Ayağım karıncalandı” diye bir laf var abi. Ama olayın karıncalarla hiçbir ilgisi yok! Tamamen iftira!*
- Meseleyi sulandırmayalım şimdi lütfen!*
- “Ekran karıncalandı” diyor bir de bazıları. Çekmiyor anten, sonra ekran karıncalandı!*
- Susun be! Kitap yazıyoruz burada!*
- Gaaak!*

Adam Başı 1,5 Milyon Adet

“BÜTÜN ÇİNLİLER aynı anda zıplarsa Amerika’da deprem olurmuş!” Bu tuhaf lakırdı, bizim çocukluğumuzun mahalle geyiklerinden biriydi. Diğer çocukları bilmem ama ben bunu da—pek çok gereksiz ve lüzumsuz şey gibi—kafaya takmıştım. Haritaya bakar, Çin ile ABD’nin yerküre üzerindeki konumlarını güya inceler ve dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çinlilerin hep birden zıpladıkları takdirde, “San Francisco Sokakları”nda (Böyle bir dizi de vardı. Hey gidi günler!) yaşanacak bir depremin, hiç de akıldan uzak olmayacağını düşünürdüm.

Yerkabuğunun, yerküreye oranını ve yerkürenin büyüklüğünü az çok bilen herkes, Çinlilerin sabahtan akşama kadar yerlerinde zıplasalar bile toz kaldırmaktan başka bir şeye sebep olmayacaklarını bilir.

Burada sayı çokluğunun hiç de önemi yoktur. Üstelik mesele sayı çokluğu ise, Çinliler değil de, karıncalar zıplarsa ne olur onu bir düşünmek lazım derim!

Karıncalar evet! Niye öyle küçümser gibi baktınız? Karıncalar insanlara oranla oldukça küçük canlılardır belki ama bugün yerkabuğu üzerinde gezinen her bir insana karşılık, aynı yer kabuğu üzerinde gezinen yaklaşık 1,5 milyon karınca vardır!

Dua edelim de biz insanları aralarında eşit şekilde pay etmeye kalkmıyorlar! O zaman mutfak tezgahının üzerinde bir iki tane karınca gördük diye ortalığı ayağa kaldırmanın ne kadar gereksiz bir telaş olduğunu anlarız. Çünkü bu hesaba göre bizim evde 6 milyon adet karıncanın yaşıyor olması gerekir. Daha doğrusu içinde 6 milyon karıncanın yaşadığı bir karınca

yuvasında, biz de yaşıyor olurduk. Tabii buna yaşamak denirse!

Ne oldu? Birden sırtınızda bir şey dolaşıyor-muş gibi hissettiniz değil mi?

İşimize pek gelmiyor ama aslında, karıncalar bizim evlerimizde yuva yapmıyorlar, biz evlerimizi onların yuvalarının üstüne yapıyoruz!

Ve eğer Allah bize karıncalardan çok daha fazla değer veriyor olmasaydı, bırakın öteki hayvanları şu karınca milleti bile, bize bu dünyada nefes aldırılmazdı emin olun...

Tesbit edilebilmiş 10 binden fazla, tahmin edilen 35 bin farklı türü ile Antarktika hariç yeryüzünün bütün kıtalarında yaşayan karıncalar, eğer önce gelenin sözü geçiyor olsaydı bu dünyanın tartışmasız tek hakimleri olurlardı. Çünkü karıncaların Dünya üzerindeki geçmişleri, dinazorlardan bile eskidir!

Yeryüzündeki ilk insanın, toprağa ilk ekini ekmesinden 50 milyon yıl kadar önce, karıncalardan bir tür karınca, toprağın 5 metre kadar derinliklerinde uzanan muhteşem çiftliklerde kültür mantarı yetiştirmekte, bir başka karınca

türü ise, yaprakları birbirine dikip, ağaç dallarında karınca sarayları inşa etmekteydi...

Yeryüzünde yalnız gezen karınca

Ne zaman yapayalnız gezen bir karınca görsen içim burkular. Çünkü yalnız bir karınca demek, bir şekilde yuvasından ve kolonisinden ayrı düşmüş bir karınca demektir. Üzerine çıktığı piknik sepetinden zamanında inememiş ve piknik yapmaya gelmiş aile ile birlikte onların kilometrelerce ötedeki evine gitmiş bir karınca, aslında neredeyse ölü bir karıncadır...

Karıncalar yalnız yaşayamazlar, öyle gittikleri yerde başka karıncaların yuvalarına çat kapı da giremezler.

Bu yüzden bir karıncanın başına gelebilecek en kötü şey, kolonisinin bulunduğu bölgeden başka bir yere gitmektir.

Elinizden ne kadar gelir bilmem ama karıncaların yaşadığı yerlerden geçip giderken, onlardan birini beraberinizde götürmediğinizden emin olmaya çalışın.

Veya istemeden eve getirdiğiniz bir karıncayı, mümkünse geri götürün. Tabi bunun çoğu zaman imkânsız olduğunu biliyorum. Tıpkı şu yerkabuğu üzerinden, (Eğer Antarktika'da yaşamıyorsanız!) tek bir karıncanın bile üzerine basmadan geçip gitmenin imkânsız olması gibi...

Evet bu imkânsızdır belki ama bir karıncanın üzerine, bile bile basmamak imkânsız değildir!

Sadece insanlıkla alâkalı bir şeydir...

Koloniler ve süper koloniler

Karıncalar koloniler halinde yaşarlar. Bir koloninin yüzbinlerce üyesi olabileceği gibi, milyonlarca üyesi de olabilir.

Tek bir yuvadan oluşabileceği gibi birbirine yer altı tünelleri ile bağlı binlerce farklı yuvadan oluşanı da vardır. Araştırmacılar böyle büyük kolonilere SÜPER KOLONİ adını verirler.

Bir süper koloninin ne kadar “süper” olabileceğine dair bir fikri olan var mı?

Bundan yaklaşık 80-100 sene kadar önce, Arjantin’de yaşayan bir grup karınca, “Gideyim oraları da göreyim. Çok methediyorlar, gezeyim tozayım!” diye oldukça kalabalık bir tur organizasyonu ile Avrupa’ya geldi.

Bilemiyorum belki de bir yük gemisindeki kahve çuvallarının arasında, kaçak yolcu olarak gelmişlerdir.

Avrupalılar onlara “Arjantin karıncası” adını verdiler.

Anavatanlarında birbirleri ile hırı gürü kavgası kıyameti eksik olmayan, oldukça savaşçı bu karıncalar, Avrupa’ya ayak basar basmaz, aralarında artık nasıl bir sulh anlaşması yaptılarsa, sıkıca kenetlenip eski tartışmaların defterini kıyamete kadar dürüp, el ele, kol kola, gönül gönüle tutundular.

Elbette gurbette olmanın verdiği eziklik de vardı işin içinde.

İlk nesil Arjantin karıncalarının Avrupa'ya ayak basmalarından yaklaşık yüz yıl kadar sonra, bilim adamlarının karşısına ağızlarını ardına kadar açacak kadar şaşırtıcı bir tablo çıktı.

Karıncalar, sınırları İspanya'nın (karaya altı ayakları ile ilk kez bastıkları yer) Atlantik kıyısından, ta İtalya'ya kadar uzanan 6 bin kilometrelik sahil şeridini içine alan bölgede bir SÜPER KOLONİ kurmuşlardı!

Bu süper koloni, birbirine bağlı milyonlarca yuvadan oluşuyor ve bu yuvalarda, milyarlarca karınca yaşıyordu!

İşin acayip tarafı, İspanya'dan yola çıkan bir karınca, İtalya'ya tatile gidebilir ve beş kuruş da otel parası ödemesi gerekmezdi. Üstelik yemeğe de metelik harcamazdı. Çünkü her yerde konaklayabileceği bir akraba bulabilirdi!

Bu işin makarası, aslı ise şu:

İspanya sahillerindeki bir karınca yuvasından topladığınız, üç beş karıncayı getirip İtalya'da salıverseniz, hiçbiri aç açıkta kalmıyordu ve gör-

dükleri ilk yuvaya, babalarının evi gibi girip çıkabiliyorlardı!

Oysa normal şartlarda bir karınca yuvasında yaşayan karıncaların, bir başka karınca yuvasına öyle çat kapı girmesi, hele hele de kraliçenin dibine kadar yanaşması olacak iş değildi!

Arjantin karıncaları, kelimenin tam anlamı ile insanlar için hayalden de öte bir hülyayı gerçekleştirmişlerdi. Büyük bir aile olarak, barış içinde yaşıyorlardı. Hem de milyarlarcası ve binlerce kilometrelik bir alan içinde...

Peki ama nasıl?

Acaba karıncaların savaşçı özellikleri yok mu olmuştu? Akdeniz iklimi mi onları böyle yumuşatmıştı?

Aslında hayır! Çünkü Arjantin karıncaları istila ettikleri topraklarda, karşılarına çıkan yerli karınca aileleri ile savaşıyor ve "Dağdan geldiniz bağdakini mi kovuyorsunuz ulan?" terslemelerine pabuç bırakmadan, tepelemeyi biliyorlardı.

Bazı bilim adamları bir arada yaşamak zorunda kalan karıncaların, zaman içinde birtakım genetik özelliklerini yitirdiklerini iddia ettiler.

Mesela dostu düşmanı birbirinden ayırt etme kabiliyetleri bu yitirilen özelliklerden biriydi...

Bunun için bir deney yapıldı ve pek çok farklı yuvadan karıncalar toplanıp bir araya getirildi. Hiçbiri birbirine bulaşmadı. En küçük bir hır gür çıkmadı. Oysa o kadar uzak kolonilerden alınıp getirilmişlerdi ki, aralarındaki akrabalık bağı neredeyse sıfır seviyesindeydi!

Ancak bambaşka bir koloniden apayrı bir türden karıncalar getirilip ortama atıldığında, kan gövdeyi götürdü.

Demek ki Arjantin karıncaları dostu düşmanı bal gibi ayırt edebiliyorlardı!

Bilim adamları bu akıl almaz duruma doğru düzgün bir açıklama getiremedikleri için, açıklama getiremedikleri bütün akıl almaz durumlar için yaptıkları türden bir açıklama yaparak işin içinden şimdilik çıkmaya çabalıyorlar:

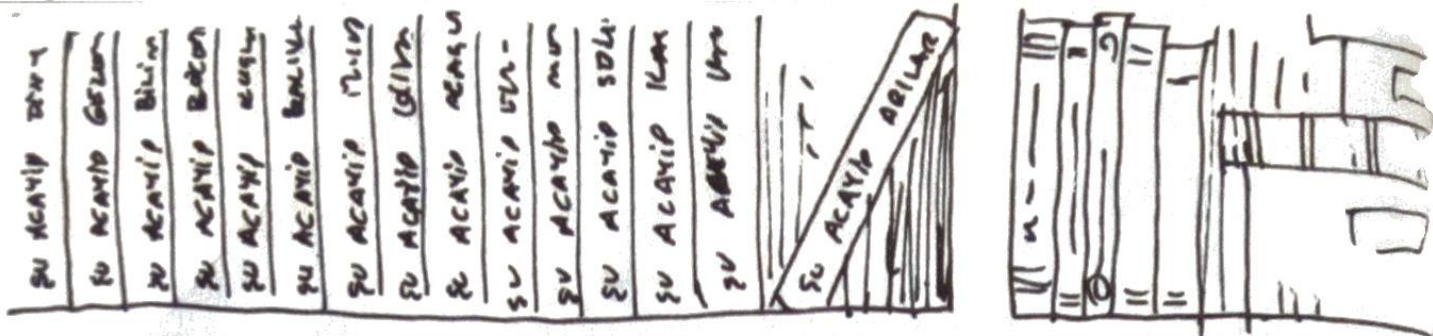
“Kesin bir gen var! O gen bütün Arjantin karıncalarını birbirlerini tanımalarını sağlıyor. Ama biz o geni henüz bulamadık!”

Evet bir gen var! Bütün Arjantin karıncalarını birbirine dost ve akraba yapan, bütün diğer karıncaları birbirlerine kardeş kılan bir gen!

Karıncaları fillerle, su samurlarını yusufçuklarla kardeş yapan bir gen de var!

Hatta yüzbinlerce gen...

Aynı kaderin kalemi ile atomlardan ve moleküllerden harflerle yazılmış, kusursuz bir düzen içinde şaşmaz bir hesap ile yan yana dizilmiş yüzbinlerce gen...

Yakından Bakınca Karınca

EĞER, sokak sokak dolaşıp kiralık ev arıyorsanız, baktığınız her yerde bir *kiralık* levhası görürsünüz...

Eğer, köpekten korkuyorsanız, yaklaşan bir köpeği herkesten önce siz farkedersiniz...

Buna, ALGIDA SEÇİCİLİK diyorlar.

Ve eğer karıncalarla ilgili bir kitap yazıyorsanız, her yerde ama her yerde mutlaka bir karınca görürsünüz.

Ancak burada tuhaf bir durum var! Karıncalarla ilgili bir kitap yazmadan önce de her yerde ama her yerde bir karınca görüyordum ben!

İnsanların, özellikle de şehirlerde yaşayan insanların çoğu için bir karınca görmek, hele hele de hayatları boyunca borç ödemek pahasına satın aldıkları o pek çok kıymetli evlerinin öte be-
risinde bir karıncaya rastlamak, sinir bozucu ve mide bulandırıcı bir şeydir!

Ben öyle düşünmüyorum! Karıncaları mide bulandırıcı küçük baş belaları olarak da görmüyorum.

Bir karınca yolunu izlemek oldukça keyif verici bir şeydir benim için. Karıncaların bitmek tükenmek bilmeyen çalışkanlıklarına, yuvaları konusundaki hassasiyetlerine, hep hayran olmuşumdur...

Bile bile, göre göre, hele de isteye isteye tek bir karıncanın üzerine basmadım yemin ederim!

Belki evin içine açılan karınca geçitlerini alçı ile daha bilmem ne ile kapattım... Ama onları köşe bucağa kimyasal bir takım maddeler dökerek zehirleyip katliam yapmayı da hiç düşünmedim.

Ama yine de, yapışıp kaldığı reçel kaselerinden, erimiş karemelalardan itina ile çekip çı-

kararak hayatını kurtardığım karıncaların sayısının, bilmeden öldürdüklerimden çok çok az olduğunu biliyorum. Bilmeden ezip geçtiklerim o karıncalar için, bu minicik çalışkan hayvan-cıkların Rabbi'nin, beni af edeceğini ümit ediyorum!

 Bir kez olsun yakından bakın!

 Karıncaları neden bu kadar kolay öldürebiliyoruz? Çok küçük oldukları için mi?

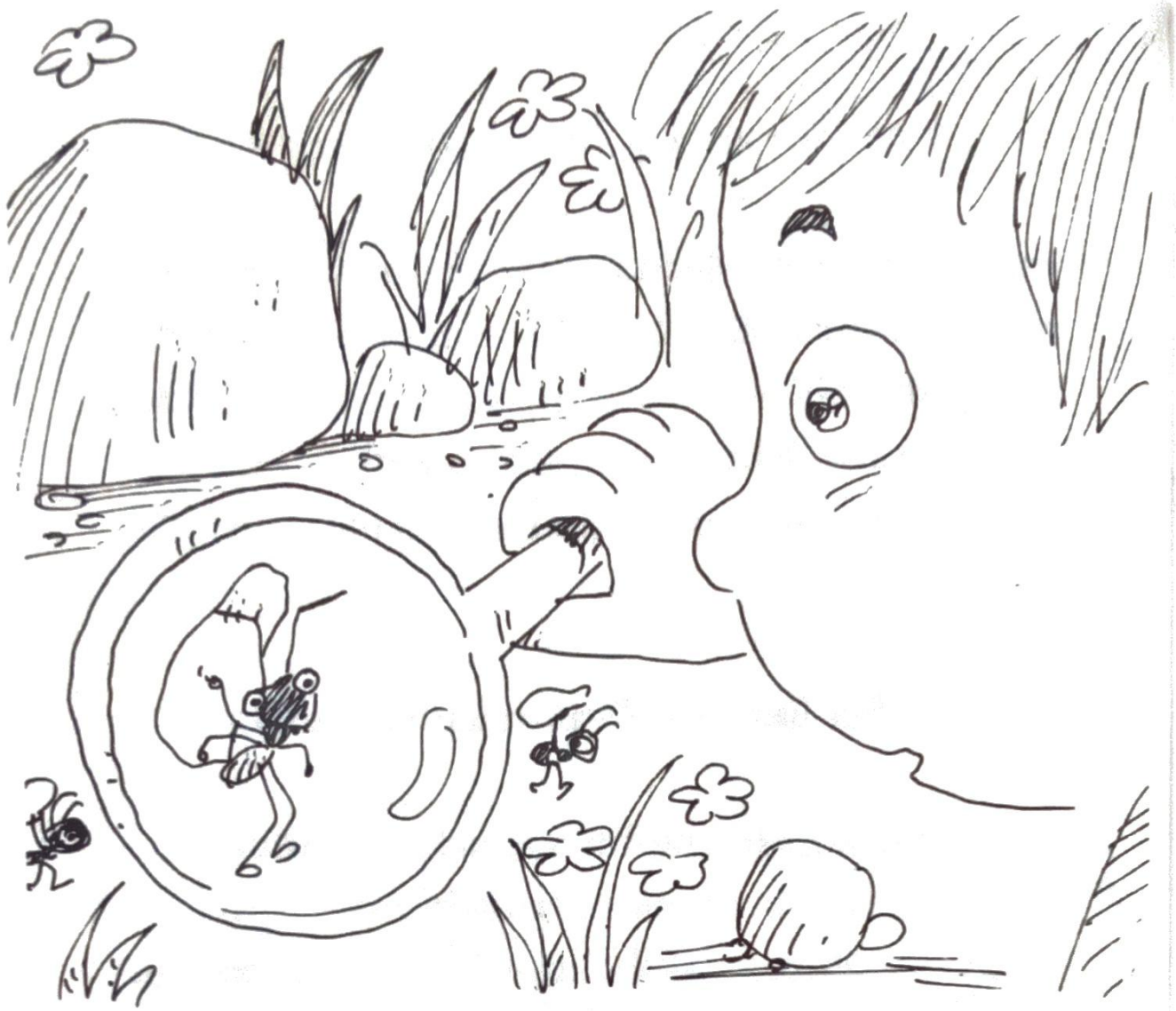
İnsanoğlunun, fillerin ve mavi balinaların bile soyunu tüketmek üzere olduğunu düşünürsek, bu pek iyi bir açıklama sayılmaz.

Yine de, karıncaların hem çok küçük, hem de sayıca çok fazla olmaları, üzerlerine basarken pek çoğumuzun hiçbir vicdan sızısı çekmemesinin sebeblerinden biri olabilir. Ancak asıl sebep, onları gerçekten tanımıyor oluşumuzdur.

Bizim gözümüzde öldürdüğümüz şey, altı tane ayağı olan, hareket eden, baş belası küçük siyah bir lekeden çok daha fazlası değildir...

Peki ya öyle midir gerçekten?

Bunu anlamanın tek yolu, onlara biraz daha yakından bakmaktan geçer...

Hadi çıkarın çekmecelerden büyüteçleri, per-tavsızları... Eski fotoğraf makinelerinden mercek söküp, cebinde saklayan yok mu?

Haydin yürüyün, karınca peşine!

Aman dikkat edin aman! Bu bir av değil, bir keşif gezisi. Mercekle bakacağım diye hayvancağızı güneşin altında kızartmayın! Bastığınız yere de dikkat edin!

İsviçre çakısı gibi bir anten

“İsviçre çakısı gibi!” deyimi, aynı anda pek çok işe yarayan bir şey için kullanılır. Çünkü İsviçre çakıları böyledir. Eğer iyi bir İsviçre çakınız varsa, onunla ekmek kesebilir, gazoz açabilir, vida sıkabilir, tırnaklarınızı törpüleyebilir, dişlerinizi karıştırabilir ve hatta zeytinyağlı dolma sarabilirsiniz! Aslında bu sonuncusundan o kadar emin değilim. En son modellerde koymuşlarsa onu bilemem ama dolma zeytinyağlı olmaya da bilir!

Bir fil için hortum, bir gergedan için boynuz, bir aslan için yele nasıl bir alâmet-i fârîka (ayırt edici özellik) ise, karıncalar için o koca kafalarının iki yanında taşıdıkları antenler de, o derece önemli bir özelliktir.

Üzerinde incecik (nasıl kalın olabilir ki karıncanın anteninden bahsediyoruz burada) tüyler bulunan karınca antenleri, pek çok farklı iş görmek üzere yaratılmıştır.

Yani, tam bir *İsviçre çakısı* gibidir!

Günlük koşuşturmalar sırasında karıncaların sık sık birbirlerine antenleri ile dokunduklarını görebilirsiniz. Bu dokunuşlar, selam vermekten çok daha önemli işler içindir.

Bir karıncanın anteni pek çok parçadan oluşur. Bu parçaların her biri ayrı bir işe yarar. Bazı parçalar sadece yuvanın kokusunu alır. Böylece karıncalar, boyları ile kıyas edildiğinde yuvalarından oldukça uzaklara gidip, rahatlıkla geri dönebilirler. Bir kaza sonucu anteninin bu bölümü zarar gören bir karınca, gittiği yerden geriye dönemez artık. Çünkü kokusunu alamadığı yuvanın yolunu bulamaz.

Bazı parçalar, koloninin kokusuna duyarlıdır. Yani iki karınca karşılaştıklarında, antenleri ile birbirlerine dokunup, aynı aileden olup olduklarını anlayabilirler.

Antenin bir başka parçası ise sadece kraliçenin özel kokusuna duyarlıdır. Karıncalar bu sayede kendi kraliçelerine hizmet eder ve larvalarla ilgilenirler.

Karınca antenlerinin çok önemli bir görevi daha vardır. Fakat bunun ne kadar önemli ol-

duğunu anlamamız için, karınca milletin sin-
dirim sistemine doğru kısa bir yolculuğa çıkma-
mız gerekiyor.

Burnunuzu tıkamanıza gerek yok, bu hay-
vancığın yediği içtiği ne ki zaten!

Karıncanın üç midesi

Bazı canlıların üç farklı midesi olduğunu
ineklerden duymuşsunuzdur. Karıncaların da
üç farklı midesi vardır. Bunlardan birincisi tıpkı
bir pompa gibi genellikle sıvıları emmeye yarar.

Karıncaların üçüncü midesi ise, bildiğiniz
mide gibi çalışır, karıncanın beslenebilmesi için
gerekli mide budur!

Peki aradaki ikinci mide de neyin nesidir?

İkinci mide, aslında mideden çok bir erzak
torbasıdır.

Bir topluluğun sayısı arttıkça onların yeme
içme problemi de o derece artar.

Bu iş genelde iki şekilde çözülür: Büyük bir
mutfakta koca koca tencereler içinde yemekler

hazırlanır ve yine büyük bir yemekhanede toplanılır.

İkinci çözüm ise herkesin yiyeceği küçük paketler halinde hazırlanıp dağıtılır.

Askerlik yapmış herkes, bu ikisi ile de karşılaşmıştır. Karargâhta iseniz toplanıp yemekhaneye gidersiniz. Arazide iseniz, herkesin sırt çantasında ihtiyaç duyduğu pek çok öteberi ile yiyecek de bulunur. Ve herkes kendi yiyeceğini kendisi taşır. Zaman zaman cömert olanlar, obur olanlara kendi payına düşen yiyeceklerden verir. Ya da vermez! Ya da verir! Bilemiyorum, bu herkesin kendi vicdanına kalmış bir şeydir..

– *Topraaam, sende gurufasulye gonservesi gaadı mı acık?*

– *Gaadı nolacağıdı?*

– *Ben de gaamadı da!*

– *Gutusu duruveriyo mu, gutusu?*

– *Duruveriyo netceedin?*

– *Onu da yidin mi diyene merak etti mi de!*

– *Topraaam?*

– *Ne varıdı?*

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

- *Ekmeemi bandırivesem ya senin fasulyeye?*
Guru guru gitmeyo böyle!
- *Su iç su! Bana mı soodun da yiyivedin gon-*
seveni? Bitirivedin iki gündü. Gomutan ne didi?
- *Ne didi?*
- *“Beş gün buraladayız, emencecik bitiriveme-*
yin gonservelerinizi aç galırsınız didi!”
- *Ben aç kaldım ya la! Goryılan buluverem*
bari gomandola yılan yiyolamış diyola!
- *Garınca da yiyola mı aceb?*
- *Garınca gaz yapaa!*

Peki karıncalar gibi nüfusu milyonu bulabilen kolonilerde yeme içme işleri nasıl halledilir?

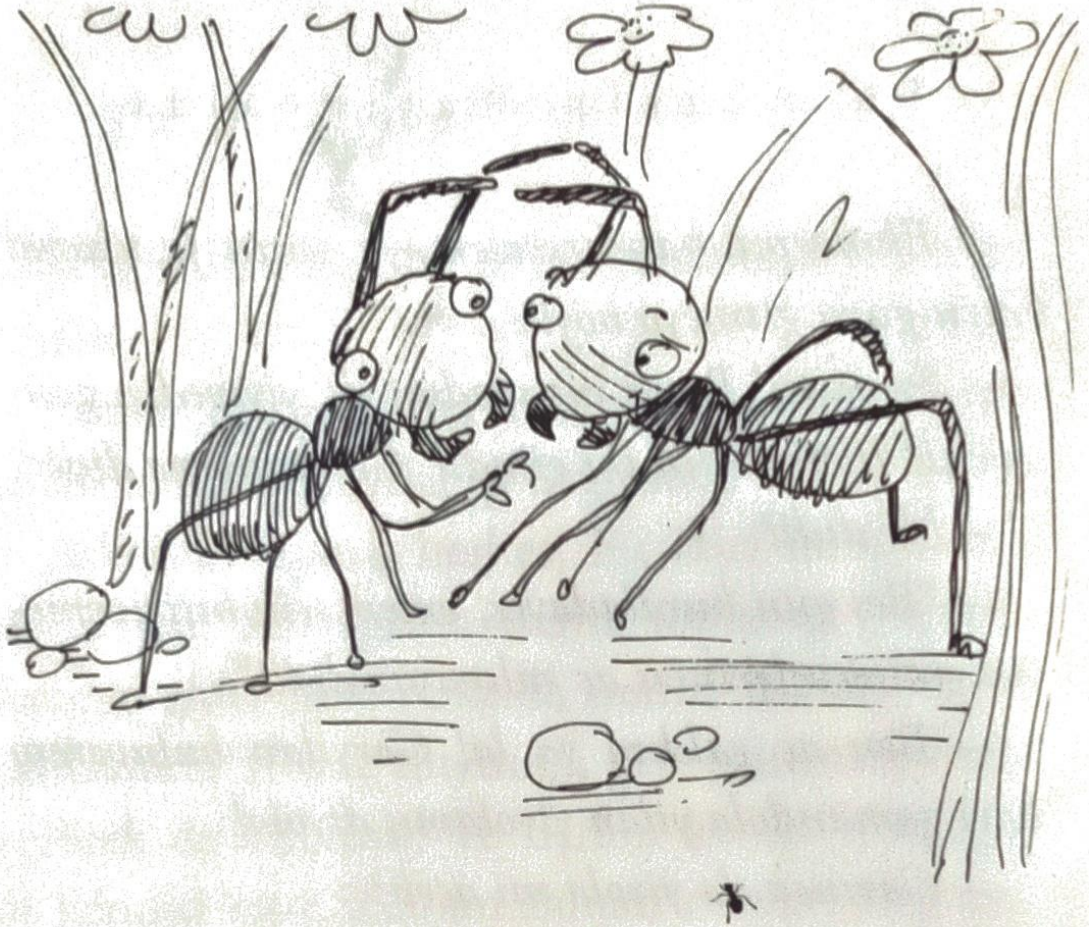
Eğer belli yemek saatlerinde bir yerde toplanacak olsalardı, bu büyük bir sorun olurdu. Çünkü karıncalar, gün içinde hiç durmadan çalışırlar.

Öğle yemeği molası verecek vakitleri olmaz. Acıktıklarında ihtiyaçlarını hiç ara vermeden gidermeleri gerekir.

Peki ama nasıl?

Cevap, ikinci midede saklı!

Karıncaların ikinci midesi kelimenin tam anlamı ile bir erzak çantasıdır. İşin ilginç yanı karınca bu erzak çantasındaki besinleri kendi ihtiyacı için kullanamaz! Çünkü ikinci midede sindirim enzimlerini salgılayacak salgı bezleri yoktur. Erzak midesi ağzına kadar dolu olsa bile, karınca açlıktan ölebilir!

Bir karınca, yuva içinde yahut dışında karnı acıkmış başka bir karınca gördüğünde, antenlerini birbirlerine dokundururlar ve ağızlarını birbirlerine dayarlar. Erzak deposu dolu olan diğer kardeşi için bir miktar besin çıkartıp onu besler.

Kardeşini besleyen karınca bu işten büyük bir keyif alır ve neşe ile oradan ayrılır.

Karnı doyan karınca ne yapar peki?

O da aldığı besinin tamamını üçüncü mide-sine göndermez; bir kısmını belki birkaç saniye sonra karşılaşacağı daha aç bir kardeşi için erzak deposuna atar. Böylece karınca ailesi içinde, yiyecek kaynaklarına gidip gelen toplayıcı karıncaların dışında kalan ve ev işleri ile uğraşan karıncalar da dahil, kimse aç kalmaz...

İşin acayip tarafı karnı tok karınca bu konuda diğerlerinden çok daha hassastır. Yani adeta ben tokum ama ya etrafta aç bir kardeşim varsa diye fellik fellik doyuracak birini arar.

Bazan karıncaların karşısına birtakım küçük böceklerin çıktığı olur.

Böcek, kendi anteni ile karıncaya dokunduğunda, karınca, "Kimse kimsenin rızkını yiye-mez! Al koçum afiyet olsun!" diye buncağızı besler, karnını sevabına doyurur!

Bilim adamları, böceğin karıncayı kandır-dığını söylerler. Bana göre o muhteşem ante-nindeki algılayıcılarla bir karınca, bu tür basit

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

numaraları kolay kolay yutacak hayvan değildir. Bal gibi bilir karşısındakinin karınca olmadığını ve bile bile aç bir böceği doyurur.

Ey La Fontaine! Hani karınca cimriydi, pinti-ydi, acımasızdı, bilmem neydi? Hırsıza sormuşlar başkalarını nasıl bilirsin diye, "Kendim gibi bilirim!" demiş.

3 çift bacak 6 bacak eder

Bütün böcekler gibi karıncaların da 6 bacağı vardır. En öndeki bacaklarını el olarak da kullanırlar. Bunlarla yiyecek toplarlar. Eğer yiyecek kaçan koşan bir şey ise, ön bacaklar yardımı ile onu yakalayabilirler. Yuvada görevli karıncalar ön bacakları ile yumurtaları ordan oraya götürüp istif edebilirler. Devrileni düzeltirler vs.. Ayrıca bu ilk çift bacakta fırça gibi tüyler vardır. Karınca milleti temizliğine pek düşkündür. O yüzden bu fırçalarla, yüzlerini gözlerini, üst baş ve özellikle de tozlanan antenlerini sık sık fırçalar, temizlerler.

Karıncalar boylarına göre oldukça hızlı hareket eden canlılardır. Mesela 1 metre 80 santimetre boyunca bir insan, eğer bir yaprak kesici attı karıncasının sıradan bir günde gösterdiği performansı gösterecek olsa, 1,5 kilometre mesafeyi ortalama 3 dakika 45 saniyede koşabilmesi gerekirdi. Yolun sonunda ise, 150 kiloluk bir yükü sırtına attığı gibi, 1,5 kilometre mesafeyi, bu sefer de 4 dakikada kat etmesi gerekirdi.

Çenesi güçlü karıncalar

İnsanların dünyasında “güçlü bir çene” sahibi olmak, güzel konuşmak, derdini iyi ifade etmek, eh biraz da geveze olmak anlamına gelir.

Ve herkes güçlü bir çeneye sahip değildir.

Karıncalar âleminde ise güçlü bir çene yaratılıştan gelen bir özelliktir. Alt ve üst dudaklarınızı düşünün. Ya da bir aynanın karşısına geçip bakın, keyfiniz bilir. İşte karıncalarda bu alt ve üst dudaklar yerine alt çene (mandibula) ve üst çene (maksila) bulunur.

Üst çene besinleri çiğnemeye yararken, alt çene son derece gelişmiştir ve çok kuvvetlidir.

Karıncalar bunlarla avlarını yakalarlar, toprak içinde yollar kazarlar hatta ağaç köklerini bile delebilirler.

Alt çene, karınca türlerine göre farklı farklı yaratılmıştır. Yani kimin nasıl bir mandibula'ya ihtiyacı varsa kendisine öyle bir alt çene takılıdır.

Mesela, küçük sert tanecikleri toplayan karıncalarda alt çene kısa ama güçlüdür. Tuttuğu gibi buğday tanesini kaldırır götürür, bana mısın demez...

Tahtaları kemiren ve kendine yollar tüneller açan karıncalarda alt çene haliyle keskin olmak durumundadır, yoksa bir işe yaramaz..

İlerleyen bölümlerde göreceğimiz yaprak kesici attalarda mandibula, bir destere, bir makas gibi yaprak kesmeye yarar. Çünkü attaların işi yaprak kesmektir.

Çeneleri en güçlü karınca türünden biri de ateş karıncalarıdır. Bunlar o güçlü çene yapıları sayesinde, elektrik kablolarını parçalayıp, elekt-

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

rik kesintilerine yol açarlar. Yer altında açtıkları tüneller nedeni ile yol ve asfaltların çökmelerine neden olurlar.

Savaşçı karıncalarda alt çene hem keskin hem de uzundur. Bazı savaşçı karıncalarda alt çene o kadar keskin ve uzundur ki karınca kendi kendine beslenemez.

Peki ne olur acından ölür gider mi?

Bu sorunun cevabı elbette ilerleyen sahifelerde mevcuttur...

Karınca Savaşları

HER KARINCA asker doğmaz ama bazı karıncalar doğuştan askerdir.

Kendi kolonisinin üyelerine karşı son derece sevgi dolu olan karıncalar, özellikle ortada yeteri miktarda besin kaynağı yoksa, başka kolonilere karşı bin beter bir savaşçıya dönüşürler.

Kolonilerini canları pahasına savunmak üzere programlanmış askerler, olağanüstü silahları ve bir karıncadan asla beklemeyeceğiniz savaş taktikleri ile meydanlarda kıran kırana dövüşürler. Çoğu zaman son derece kanlı biten karınca

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

savaşları, yüzbinlerce karıncadan oluşan bir koloninin toptan yok edilmesiyle bile sonuçlanabilir...

Karıncalar genellikle iki büyük sebepten dolayı savaşır: Sınır ihlali ve yiyecek!

Her karınca kolonisinin kendine ait bir kokusu vardır.

Karıncalar karınlarındaki birtakım salgı bezleri ile kendi bölgelerini işaretlerler. Bu bir karınca için son derece güçlü bir kokudur. Çünkü antenlerindeki koku alıcıları, bu kokuyu karıncanın boyu ile kıyasladığımızda kilometrelerce öteden alabilecek hassasiyette yaratılmıştır.

Yani bir başka koloninin karıncaları, “Ben duymadım, bilmiyordum, yanlışlık oldu farketmedik kardeş, kokunuzu alaydık sizin tarlaya hiç girer miydik?” gibi bir bahane ile işin içinden sıyrılamaz.

Kendilerine yuva yapacak ya da avlanacak bir yer arayan karıncalar, başka bir koloninin kokusunu aldıklarında orayı hemen terk etmelidirler. Çünkü bu tıpkı insanların dünyasında olduğu gibi bir sınır ihlalidir ve apaçık savaş sebebidir.

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

Tabi bazı aşırı savaşçı ve zorba yaratılışlı karınca türleri, özellikle başka kolonilerle savaşmak için kokunun üstüne üstüne giderler o başka...

Geniş bir arazi içine yayılmış günlük işlerinin derdine düşmüş karıncalar, farklı bir koloniden birilerini gördüklerinde (elbette onları kokularından hemen tanırlar) derhal arkadaşlarının yanına koşar ve giderken de bölgeyi farklı bir koku ile işaretlemeyi ihmâl etmezler.

Bu, tehlike bölgesi kokusudur ve savaşçı karıncaların işaretli bölgeyi elleri ile koymuş gibi bulmalarına yardımcı olur.

Haberi alan savaşçılar derhal harekete geçer ve çok geçmeden sınır ihlali yapılan bölgeye, nerden baksanız bir tabur asker gelir. Bundan sonra olacaklar, karşı tarafın tutum ve davranışına göre belirlenir.

Kendi mintikasında yabancıları gören koloni askerleri ilk olarak, hepimizin mahalle kavgalarından iyi bildiği K-K-K taktiğini uygulurlar.

Yani: KABAR-KORKUT-KAÇIR.

Vatan toprağını ölümüne savunmaya kararlı asker karıncalar, bütün kararlılıklarına rağmen

kan dökme seçeneğini sona bırakmayı tercih ederler. Ayaklarını dikleştirip, kafalarını kaldırırlar. Böylece olduklarından daha uzun ve heybetli görünmeye çalışırlar. Karşı taraf mesajı alır da, arkalarını dönüp kışın kışın giderse ne âlâ!

- *Hop! arkadaşım nereye böyle!*
- *Geçiyorduk uğradık ne varıldı?*
- *Kokuyu almadınız mı ulan?*
- *Aldık aldık! Almaz olur muyduk. Burnumuzun direği kırıldı. Ne yediniz öğle yemeğinde, eşek ölüsü mü?*
- *Bana baaak!*
- *Ben kendime bakamıyom düdük sana nasıl bakayım?*

Bu kabarma taktikleri çoğu zaman işe yaramaz. Özellikle de sınır ihlâli yapan koloni, ciddi bir beslenme sıkıntısı çekiyorsa, yani açlıktan gözleri dönmüşse...

- *Gidin burdan, hadi naş!*
- *Niye? Kraliçenizin meşeliği mi?*
- *Vurun la! Acımayın!*

Zehir kalmadıysa asit verelim!

Karıncaların en önemli silahı gelişmiş alt çeneleridir. Bunlarla kıran kırana bir kavgaya tutuşurlar. Alt çeneleri keskin olanlar düşmanlarının bacaklarını bile koparabilirler. Çeneleri sivri olanlar ise güçlü bir vuruşla, bir başka karıncanın ya da böceğin kabuğunda delik açabilir.

Ancak karıncaların tek silahı bu değildir. Onlar aslında zehirli böceklerdendir. Ama tabi bir akrep değildir. Öldürmezler belki ama “kurşun karıncaları” gibi canınızı çok ama çok yakanları çıkabilir. Dediklerine göre zehirleri, insanın canını kurşun yemiş gibi acıtıyormuş...

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

Karıncalar karın kaslarını kasarak çıkardıkları zehri, kendi aralarındaki savaşlarda da kullanırlar. Bazı karınca türleri ise düşmanlarına asit püskürtürler. Karıncanın o minicik bedeni içinde, kendi vücuduna hiç zarar vermeden *formik asit* üreden bir organ vardır. Bu asit, öteki böceklerin üzerine püskürtüldüğünde ciddi zarar verir.

Malezyanın yağmur ormanlarında yaşayan bir karınca türü ise, kimyasal ya da biyolojik silah işine çok zorda kalmadıkça başvurmaz. Ancak iyice köşeye sıkıştığında oldukça şaşırtıcı bir şey yapar. Kaslarını kasar kasar ve diğer karıncalardan biraz farklı olarak çok daha büyük iki zehir kesesini patlatarak düşmanın canına okur. Fakat bu arada kendisi de, kolonisini, yuvasını, kraliçesini ve gelecek nesillerini yani yumurta ve larvalarını korumak uğruna ölür.

Karınca savaşlarında gerçekten birbirinden acayip şeyler yaşanır. Mesela bir karınca türü, karın kaslarından zehrini çıkarmış üstüne üstüne püskürtecek düşmana karşı, oldukça farklı bir taktik kullanır.

Kendi besin deposundan bir damla şekerli su çıkarıp öfkeden gözleri dönmüş, çeneleri alabil-
diğine açılmış düşmanına uzatır. Daha doğrusu
ağzının üzerine bırakır.

Bu neredeyse, “Sen bana zehir sunuyorsun
ama al benden sana bal!” demektir.

Elbette karınca bunu, çok barışsever ve sevgi
dolu olduğu için yapmaz. Bu bir paçayı kurtar-
ma taktiğidir.

Ağı tatlanan savaşçının bir anda keyfi yerine
gelir, neşelenir ve sakinleşir. Zehri falan bir ke-
nara bırakır.

– *Bak sen bana zehir sundun abicim ama ben
sana bal verdim bal!*

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

– Ya gardaş hakkını helal et! Ezdin bizi!

– Estağfirullah! Ne gerek var abicim, ne gerek var savaşıyoruz? Tatlı yiyelim tatlı konuşalım!

– Değil mi? Değil mi? Değil mi? İnsan gibi şeyetmenin ne anlamı var değil mi?

– Sevelim sevilelim, bu meşelik kimselere kalmaz!

– Yaaa! Bi damla daha var mıydı kardeş? Aha kaçtı! Gel lan buraya!

– Var var! İşte burda gel al! Hi ho ho ho hooo!

– Cibiliyetsiz lavuk! Ben seni yakalarım yine!

– Görürsem söylerim!

– Bu meşeliğe gelme lan bir daha!

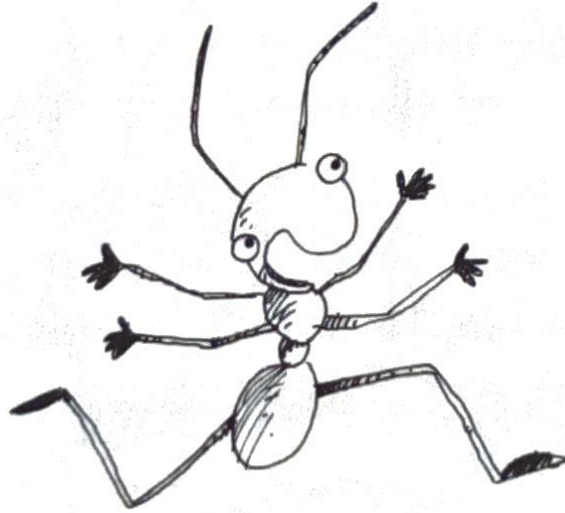
Karıncalar aptal değildir! Kendilerine yetecek kadar akıllı yaratılmışlardır. Bir düşmanla karşılaştıklarında ilk yaptıkları iş saldırmak olmaz. Önce düşman birliklerini bir gözden geçirip değerlendirme yaparlar. Ve kendi sayıları ile düşman birliklerinin sayılarını karşılaştırırlar. Eğer sayıca fazla iseler saldırı için beklemezler. Sayıları yeterli değilse, ortamdan sıvışırlar.

Ayrıca baktılar karşı tarafın askerleri hem çok

iri hem çok besili görünüyor, yine öyle gözlerini karartıp düşmana körükörüne saldırmak yerine, geri çekilmeyi tercih ederler. Ama tabii, düşman “Madem gittiler hadi biz de gidelim!” demediği sürece bunun pek bir anlamı yoktur...

Karıncalar Birbirine Benzemez

VIETNAM SAVAŞI sırasında, Amerikan askerleri, öldürdükleri Vietnamlıların—asker, sivil, kadın ya da çocuk; Amerikalılar için o zamanlarda da pek fark etmiyordu—tekrar tekrar karşılına çıkmaları yüzünden halk dilinde *balataları sıyırmak* tabir edilen birtakım kafa hastalıklarına tutuluyorlardı.

Elbette Vietnamlılar yedi canlı değildi. Ölenler geriye falan da dönmüyordu. Ama Amerikalıların gözünde bütün Vietnamlılar birbirlerine benzediği için, savaşın o şiddetli tarrakası içinde, gariban bir Vietnamlı görünce, “Ben bunu az önce öldürmüştüm! N’oluyoruz!” diyorlardı.

Ancak işin ilginç tarafı, Vietnamlı askerler de, belki Amerikalılar kadar mesele etmiyorlardı ama içten içe aynı dertten şikayetçiydiler. Çünkü onlara göre de, bütün *Coniler* birbirine benziyordu! Hatta bazı Amerikalı askerlerin karıştıkları bir suçtan dolayı kurulan mahkemeye şahit olarak yaşlı bir Vietnamlı kadının çağırıldığı anlatılır. Vietnamlı kadına askerler gösterilip, “Bunların hangisiydi?” diye sorulur. Kadıncağız “Ne bileyim ben!” diye cevap verir. “Siz Amerikalılar hep birbirinize benziyorsunuz!”

Kimbilir belki de Vietnamlı o yaşlı kadın, “Hepiniz birbirinize benziyorsunuz” derken, “Benim gözümde hepiniz aynısınız!” demek istemişti! “Bilmem kaç bin kilometre öteden gelip, ülkemi içindekilerle birlikte *napalm bombaları* ile yakıp kavuran adamlarsınız...”

Olamaz mıydı? Bal gibi olabilirdi!

Aman her neyse! Ben size bunu niye anlattım şimdi durup dururken? Aslında anlatacağım bambaşka bir şey vardı ve bir giriş olsun, asıl konumuza ısınalım diye anlattım. Fakat sanırım biraz fazla ısındık!

Karıncalar da birbirine benzemez!

İnsanların çoğuna göre yerde hareket eden küçük ve kara her şey karıncadır. Ve bütün karıncalar, yerde hareket eden küçük kara şeylerdir. Oysa karıncalar birbirine benzemez. Binlerce farklı karınca türü vardır.

Dahası, aynı türün içinde, aynı koloninin fertleri bile birbirinden farklı gruplardan oluşur.

Karınca kolonilerinde herkesin belli bir görevi bulunur ve karıncalar, bu görevleri yerine getirebilmeleri için farklı farklı şekillerde yaratılmışlardır. Ancak insanların dünyası ile kıyaslayacak olursak—ki, kıyaslayamayız—karınca kolonilerindeki bu farklılık, bir alt sınıf, üst sınıf, orta sınıf farklılığına benzemez. Yahut Hindistan'daki *kast* sistemi gibi, aşağıdakiler ya da yukarıdakiler gibi bir anlam ifade etmez.

Kraliçe, işçiler, askerler ve diğerleri

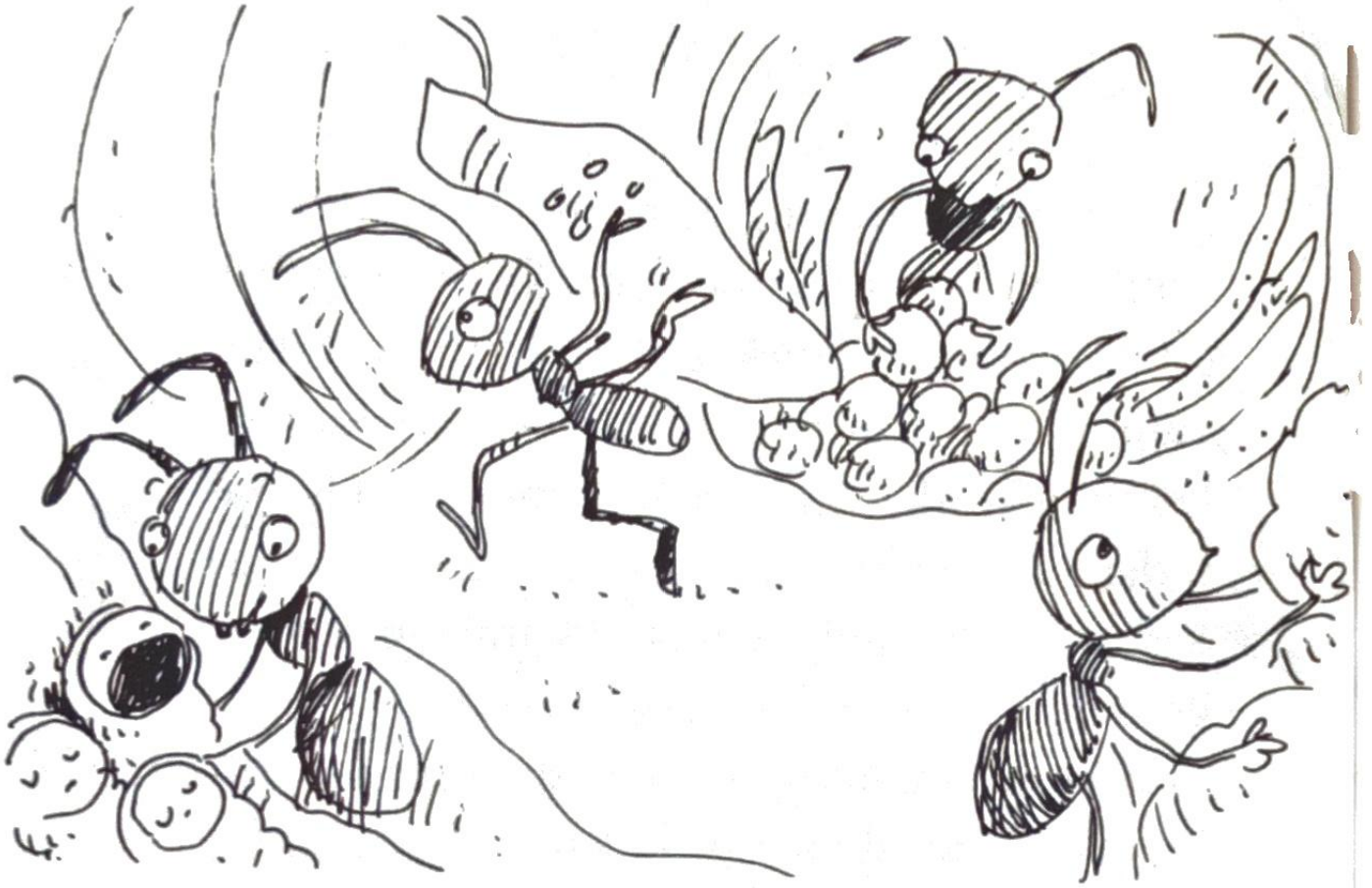
Tıpkı arılarda olduğu gibi karıncaların da bir kraliçe hatta bazen aynı koloni içinde bir kaç kraliçe bulunur. Ancak kraliçe dediysek, bütün koloniye sahip, tacı tahtı, tahtırevanı ile sefa süren bir kocakarı aklınıza gelmesin! Karınca kraliçesi, öyle bir elinde cımbız bir elinde ayna umurumda mı dünya kraliçesi değildir. Aslına bakarsanız zavallının sadece adı kraliçedir; yoksa tek yaptığı iş yumurtlamak, yumurtlamak, yumurtlamak ve yine yumurtlamaktır...

Kraliçe karıncanın, içinden bir karınca çıkabilecek bir yumurta yapabilmesi için yumurtalarının bir erkek karınca tarafından daha yumurtlanmadan önce döllenmesi gerekir. İşte kolonideki erkek karıncalar da sadece bu işe yararlar. O sizin mutfak tezgahının üzerinde, reçel kasesinin kenarında, ekmek sepetinin içinde vs.. gördükleriniz, hep dişi karıncalardır!

Karınca kolonisinin bir başka önemli grubu askerlerdir. Bunlar öteki karıncalardan daha farklı olarak yaratılmış özel karıncalardır. Yuvanın savunması, gözcülük, bekçilik ve yeni kurulacak yuvalar için arazi keşfetme işleri bu cesur aslan parçacıklarına aittir. Kraliçeye zarar vermek yahut larvaları çalıp çırpma hele de erzak depolarını patlatmak için koloniye saldıran türlü böcekleri ve başka tür karıncaları tutup tepelemek, bunun için gerekirse ölmek, asker karıncaların en birinci vazifesidir...

Bir karınca kolonisi büyük oranda işçilerden oluşur. İşçiler, dişi karıncalardır. Ancak kraliçeden farkları, hepsinin kısır olmasıdır. Yani yumurtlayamazlar.

Kraliçeyi doyurmak, larvalara bakmak, bebek karıncaları beslemek, yuvayı temizlemek, eve erzak taşımak, gerekirse yuva içinde yeni tüneller ve odalar inşa etmek.. artık aklınıza ne iş geliyorsa hepsi işçi karıncaların görevidir.

İşçi karıncalar da tek tip değildir. Kendi içinde çeşitli gruplara ayrılırlar. Bu ayrılma, görev taksimi ile ilgilidir. Mesela toplayıcılar, inşaatçılar, ameleler, yetiştiriciler gibi...

Ancak dikkatinizi çekti mi bilmem, karıncalar âleminde, şef, müdür, amir, patron, patro-

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

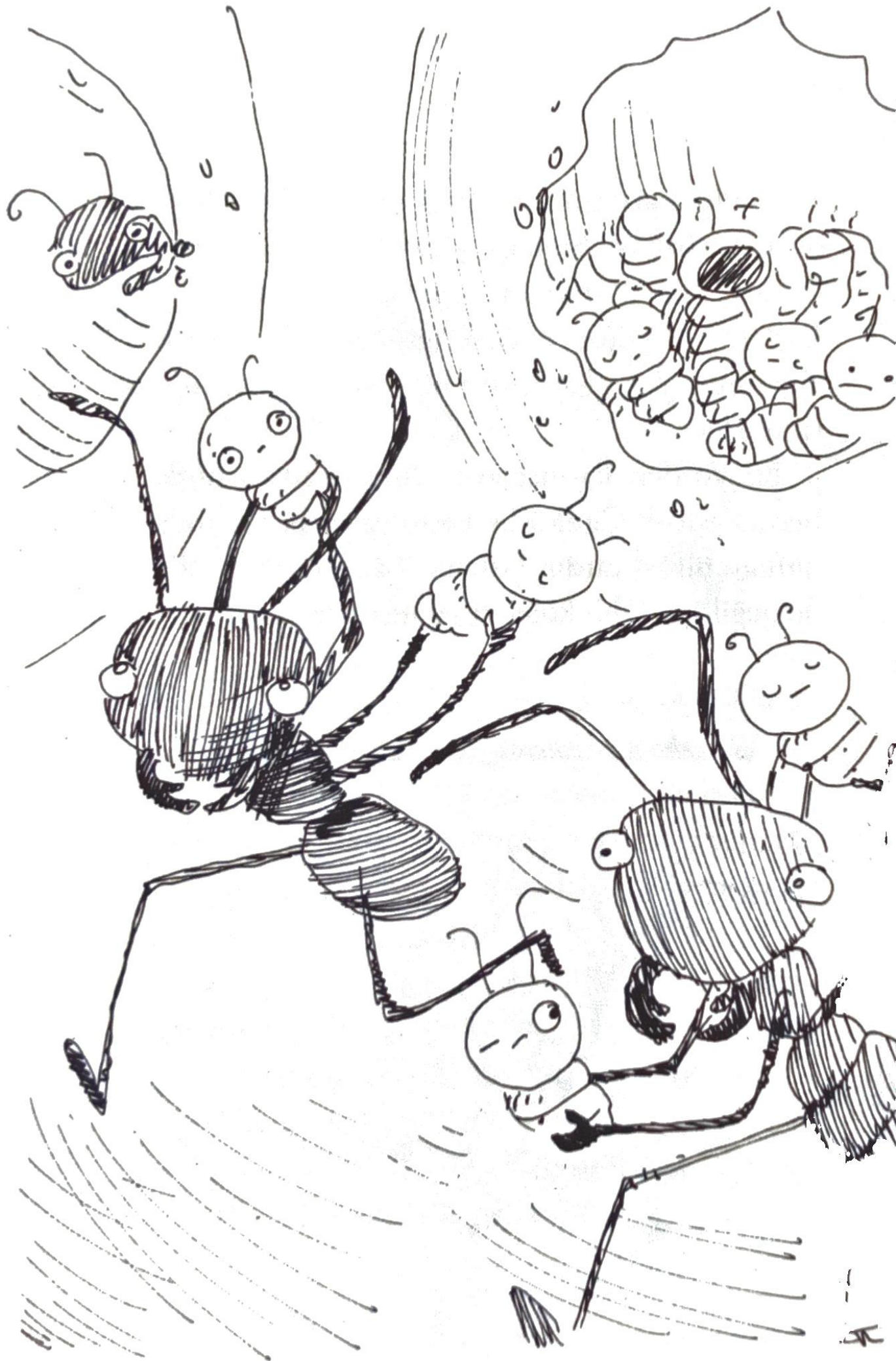
nun oğlu, patronun bir yakını, komutan, çavuş, onbaşı, yüzbaşı, binbaşı, albay, yarbay, general.. falan yoktur! Zaten asıl şaşırtıcı olan da budur! Başlarında kimse durmadığı halde karıncalar âleminde işler, olağanüstü bir düzen içinde tıkır tıkır işler...

Bu yüzden karıncaların dünyasında aslında herkes eşittir. Çünkü herkesin yapmak zorunda olduğu bir işi vardır. Üstelik “bazıları daha eşit” de değildir! Tabii köleleri saymazsak!

– Köleler mi dedin?

– Gerçekten çok acayip ama evet! Köleler!

Köle Karıncalar

 KARINCA kolonilerin nüfusu oldukça kalabalıktır ama yapılması gereken işler de o nisbette çoktur. Bu yüzden bazı karıncalar, karıncalar söz konusu olduğunda hiç kimsenin aklına hayaline gelmeyecek bir şey yaparlar: Başka kolonilerden çocuk kaçırıp, büyüdüklerinde onları köle olarak çalıştırırlar!

Bu, insanların dünyasında başa gelebilecek en korkunç şeylerden biridir. Ancak karıncalar âleminde durum bu kadar trajik değildir. Bir bakıma karıncalar arasında bir çeşit “mecburî” dayanışmadır bütün olay...

Amazonlarda yaşayan kırmızı karıncaların hayatta tek bildikleri iş savaşmaktır. Çene yapıları da buna göre yaratılmıştır. Bunlar ev işlerinden anlamazlar, yiyecek toplayamazlar, yuvayı temizleyemezler, havalandıramazlar, yeni odacıklar inşa edemezler, kraliçelerine bakamazlar, dahası larvalara ve kozalara da bakamazlar.

Aslında bu savaşçı Amazonlar kendilerine bile bakamazlar. Başkalarının onları beslemesi gerekir!

Peki Kırmızı Amazon karıncalarının soyu milyonlarca yıldır tükenip kurumadığına göre, bütün bu işleri birileri onlar için yapıyor demektir.

Peki ama kimler?

Nasıl ve niye?

Kırmızı Amazonlar, gözlerine kestirdikleri daha cılız kara karıncalarının kolonilerini istila ederler. Onların koza ve larvalarını sırtlarına vurdukları gibi kendi yuvalarına taşırlar.

Bu larva ve kozalardan bir süre sonra çalışan mı çalışan minnacık kara karıncalar çıkınca da, kırmızı Amazon karıncalarının yapamadığı

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

bütün işleri sanki babalarının kolonisiymiş gibi onlar üstlenirler.

Mesela Amazon karıncalarının göç etmeleri gerekirse, eşyaları, çiti çubuğu, yatağı, döşeği, tencereyi, tavayı, halıyı, kilimi bu karıncaların sırtına yüklerler, kendileri elleri cebinde ıslık çala çala giderler.

Bu kara karıncalar asıl gerçeği hiçbir zaman bilemezler. Onlar için yuva, gözlerini açtıkları yerdir, çünkü. O yüzden bir *Köle Isaura* (Böyle de bir dizi vardı seneler evvelisinde, siz bilmezsiniz.) tiriplerine hiç girmezler. Her biri birbirinden azman bir sürü Amazon savaşçı tarafından korunan güvenli bir yuvada, karınları tok, sırtları pek, hayatlarından memnun olarak yaşar giderler.

Ne düşündüğünüzü tahmin edebiliyorum.

Haklısınız!

Belki bir insan için berbat bir hayat ama bir karınca için niye öyle olsun? Neticede, kendi yuvalarında olsalardı, güne köpük banyosu yaparak mı başlayacaklardı sanki?

Pasaklı Basiceroslar

KARINCALAR güne köpük banyosu yaparak başlamıyorlar muhtemelen. Elinde su tabancası ile karınca yuvalarına musallat olan arsız bir oğlan ile karşılaşmamışlarsa ve yolda yağmura yakalanmadılarsa, duş aldıklarını da zannetmiyorum.

İçlerinden bazılarının arada bir hamama yolları düşüyorsa da, keselenmek için değil, başka sebeplerden düşüyordur.

Ancak ben bu yaşa kadar üstü başı daha doğrusu kabuğu kirli pis bir böcek görmedim.

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

Bırakın yabanî nane yaprakları arasında yaşayan parlak yeşil kabuklu ateş böceklerini, o tatlı uğurböceklerini falan, gübre böcekleri bile üzerinde her daim yaldır yaldır yanan yaratılıştan cilalı, kir pas tutmaz tertemiz bir kabuk taşır.

Sinekler deseniz zaten beş dakikada bir ellerini yüzlerini siler süpürürler, arıların üzerine bulaşsa bulaşsa çiçek tozu bulaşır ki, oh ne alâdır!

Yaratıcının binbir güzel isminden biri olan KUDDÜS (temiz olan, temiz yaratan ve temizleyen) bütün ışıltısı ile yerlerde ve göklerde, insanın her şeyi karıştıran ve kirleten bulaşık eli değmemiş her bir köşesinde görüldüğü ve kendisini gösterdiği gibi, böcek kabuklarında da bütün ihtişamı ile görmek isteyene görünür...

Danaburunları, kakalaklar, çekirgeler, ağustos böcekleri, örümcekler, hatta isminden de ne kadar piru pak bir haşere olduğu hemen anlaşılan(!) hamam böcekleri, nereye girip çıkarsa çıksınlar, her zaman pırıl pırıl ve tertemizdirler.

Peki ya karıncalar?

Karıncalar da öyledir. Üstü başı toz toprak olmuş pis pasaklı bir karınca göremezsiniz. Has-

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

belkader kirlenseler bile kendilerini çarçabuk temizlerler. Zaten bütün diğer böcekler gibi karıncaların da dış kabukları kir tutmaz ve çabuk temizlenen bir yaratılışla yaratılmıştır.

Ancak bunun bir istisnası vardır:

Pasaklı basiceroslar!

Basiceroslar diğer karıncalardan biraz farklı yaratılmışlardır. Üzerlerindeki kabuk, uçları kıvrık tüylerle kaplıdır. Basiceroslar da diğer karıncalar gibi bütün gün tozun toprağın içinde çalıştıkları için, ortalığın çeri çöpü, tozu, kiri bu tüylere yapışır. Ama asıl acayip olan, basicerosların diğer karıncalar gibi titiz olmamaları, kendilerini sık sık temizlememeleridir.

Bu yüzden onları ilk keşfeden bilim adamları “Karıncalar âleminin en pasaklısı bunlar olmalı!” demişler.

Oysa işin aslı hiç de öyle değildir. Basiceroslar bir süre sonra o kadar kirlenirler ki, eğer hareket ediyor olmasalar, kimse onların bir karınca olduğunu anlayamaz. Bir toz yumağı ya da bir taş toprak parçası zannediverir.

Zaten zurnanın zırt dediği yer de burasıdır! Yani basiceros karıncaları pasaklı oldukları için değil, bulunduğu ortamda farkedilmemek için üzerlerini temizlemez!

Bu basbayağı mükemmel bir kamuflaj tekniğidir. Ve basiceroslar bu konuda gerçekten son derece usta yaratılmışlardır. Üstelik bir tehlike ile karşılaştıklarında, dakikalarca kıpırdamadan durabilirler. Oysa herkes karıncaların sürekli koşturan, gezinen hayvanlar olduklarını bilir!

Bu bilim adamlarının kâinatta gereksiz, lü-zumsuz, sebepsiz, boşuboşuna hiçbir şey yaratılmadığını anlamaları için, daha kaç ders almaları gerekiyor acaba?

Attaların Mantar Bahçeleri

EĞER pamuklara sarıp sarmaladığınız üç beş fasulyenin gözlerinizin önünde filizlenip büyümesinden başka bir “ziraat” çabanız olmadıysa, yani bir şeyler ekip biçmediyseniz, bunun ne kadar büyüleyici bir tecrübe olduğunu anlayamazsınız.

Hayır! Hayır! Minik fasulye tanelerinin, o pamuk yatağın içinde mışıl mışıl uyurken, bir tatlı sabah uyanıvermesi ve çatlayıp incecik fasulye filizlerine dönüşmesini küçümsüyor değilim. Yeryüzünde hiçbir tohum yoktur ki, açılıp bir filizcik olsun da, bu iş, olağanüstü ve mucizevî bir iş olmasın! Asla!

A c a y ı p K a r ı n c a l a r

Eğer elimde olsaydı hepinizin hiç değilse hayatınızda bir kere, koca bir tarlanın sürülüp ekilmesine, sonra zamanı geldiğinde hasat edilmesine şahit olmanızı sağlardım.

Dahası, bir yaz tatili boyunca buğday tarlalarında, pamuk tarlalarında, üzüm bağlarında, elma ve fındık bahçelerinde, zeytinliklerde, kavun karpuz bostanlarında çalıştırırdım sizi evet!

Belki kavurucu sam yeli, ensenizdeki deriyi sıyırıp alacakmış gibi estiğinde, ağzıma kürekle vuracak kadar benden nefret ederdiniz ama hayatınızın kalan kısmında da, beni hep sevgiyle anardınız...

Kupkuru topraktan göğermiş incecik çubukların ucuna itina ile tane tane dizilmiş üzüm salkımlarındaki o ballı sulu şeker torbacıklarının, nasıl milim milim olgunlaştırıldığını görmenizi sağladığım için...

Dallarında alasulu şeftaliler sarkan o alçacık ağaçlardan, dünyanın en güzel, en tatlı, en şirin nimetlerinden birinin, nasıl da “Alınız afiyetle yeyiniz!” dercesine uzatıldığına şahit olmanıza sebep olduğum için...

Sıcak sarı buğday başaklarını okşadığınızda, her biri bir minicik ekmeğe benzeyen buğday tanelerini hissetmenin, insana verdiği hoşluğu yaşattığım için bana dua ederdiniz ve hayatınızın kalan kısmında bunları anlatır; Allah'ın yeryüzünde gözlerimizin ta içine sokarcasına bizlere gösterdiği onlarca mucizeyi görebilmenin mutluluğunu da, ömür boyu unutamazdınız...

Bir fırsatını bulursanız, acık bırakın şu televizyonu, telefonu, tableti ıvırı zıvırı. Bağ ve bahçelerde, mis kokulu tarlalarda, altında kör yılanların uyukladığı (Bi'seycik yapmaz korkmayın!) fındık köklerinin ılık gölgeliklerinde gezinin...

Bir şeyler ekin, milim milim büyümesine şahit olun ektiğiniz ekinlerin...

Toprağı ekip biçmek, Âdem babamızdan beri yapageldiğimiz bir iş. Ve eğer ilerleyen yıllarda sabah kahvaltımızı ya da öğle yemeğimizi bir takım şekilsiz iri haplar ya da tatsız şuruplar içerek yapmak istemiyorsak, buna devam etmeliyiz.

Ekip biçmek en eski işimizdir bizim; Allah'ın yeryüzüne gizlediği baldan tatlı hazinelerini ortaya çıkarmanın da en güzel yoludur...

Ama zannetmeyin ki yeryüzünde insanlardan başka çiftçilik yapan, ziraat işleri ile uğraşan başka bir canlı yok!

İşin doğrusu ben de bu kitap için çalışmalara başlamadan önce öyle sanıyordum. Çiftçilik insanoğlunun işidir biliyordum. Meğer Âdem Peygamber'in yeryüzüne gelmesinden milyonlarca sene önce, birtakım canlılar, çiftçiliğin kitabını yazacak kadar bu işte usta yaratılmışlar da, haberim yokmuş!

Kimler mi? Filler böyle alengirli işler için fazla büyük kaçacağına göre, elbette karıncalar!

Yaprak Kesici Attalar

Güney Amerika'nın yağmur ormanlarında, ATTALAR adında acayip bir karınca milleti yaşar. "Yaprak Kesiciler" olarak karıncalar âleminde şöhret bulmuş attalar, öteki karınca kardeşlerinden farklı olarak, topladıkları öte beri ile değil, bizzat kendi elceğizleri ile kendi bağ, bahçe ve çiftliklerinde yetiştirdikleri mahsuller ile karıncıklarını doyururlar.

Mahsul dediysem, domates, biber, patlıcan sırık fasulye, mısır, mercimek ya da patates falan değil elbette. Attalar, çok özel çiftliklerde bir çeşit mantar yetiştirirler.

Mantar yetiştirmek, insanlar için bile oldukça zor ve zahmetli bir iştir. Attalar ise, yaratılıştan gelen özellikleri ile bu işi milyonlarca yıldır yapmaktadırlar.

Şimdi peşimden geliniz! Attaların, hayretten çenelerimizi diz kapaklarımıza çarptıracak kadar muhteşem dünyalarına gidelim. Ama önce karıncalar âleminde dolaşmanın en önemli kuralını hatırlayalım:

“BASTIĞIN YERE DİKKAT ET!”

Attaların olağanüstü çene çalma teknikleri

İnsanların dünyasında güçlü bir çene, çoğu zaman “çene çalmaya” yani gevezelik etmeye yarar. Oysa karıncaların dünyasında güçlü çene demek, daha çok iş demektir.

Yaprak kesici attalar, karıncalar âlemindeki en güçlü ve en ilginç çenelerden birine sahiptir. Şöhretlerini de büyük oranda bu yaratılış harikası çenelerine borçludurlar.

Bir atta karıncası, çenesine göre bir yaprak

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

bulduğunda, onu küçük parçalar halinde keser. Ancak bu küçük parçalar bize göre küçüktür, bir attan karıncasına göre her bir parça, bir insana göre neredeyse çelik kapı kadar bir şeydir.

Attaların uçları aşınmaya karşı özel olarak sert bir madde ile kaplanmış güçlü çeneleri, yaprakları bir makas gibi kırt kırt keser! Ancak iş bu kadar basit değildir.

Bu kesme işlemi sırasında attanın bütün vücudu beton kırıcı darbeleri matkaplar kullanan yol işçileri gibi titrer. Bu titremenin kaynağı karıncanın karın bölgesinde bulunan iki parçalı bir organdır. Birbirine sürtülen bu parçalar, müthiş bir titreme gücünü ortaya çıkarır.

Peki ama titremenin kime ne faydası vardır?

Vücudu titreyen karıncanın her iki çene kemiği saniyede tam 1000 kez titrer. Titreyen çeneler, yaprakları çok daha kolay ve düzgün bir şekilde kesebilmelerini sağlar. Titreme sırasında elbette bir ses çıkar ama bu ses, insanların kolay kolay duyabileceği bir ses değildir. Ancak karıncalar bu sesi rahatça duyarlar ve nerede çalışma yapıyor, hemen anlarlar. Bu çok önemlidir!

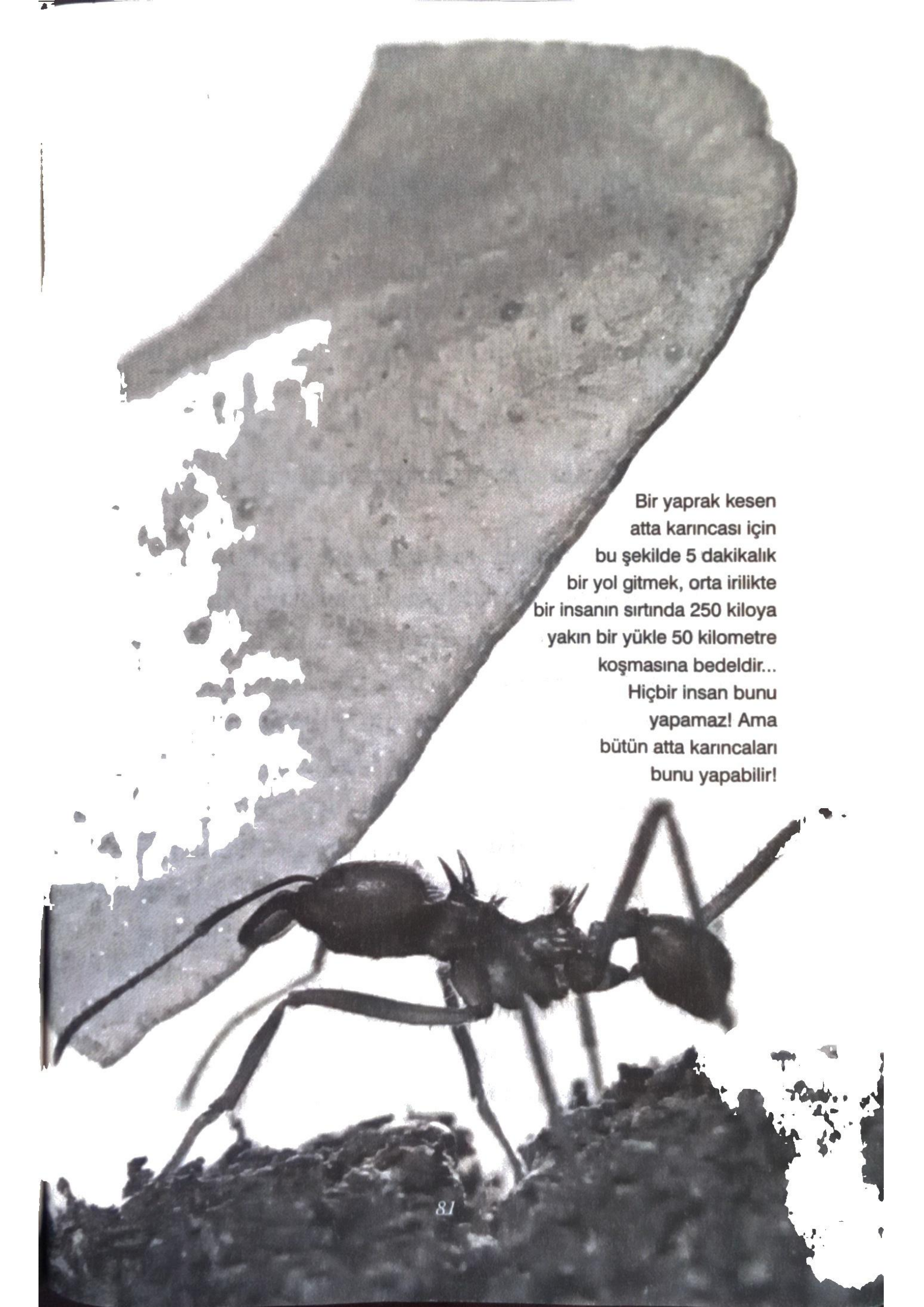
Çünkü attaların yaşadığı yağmur ormanlarında binbir türlü bitki bulunur. Bunların bir kısmı fena halde zehirlidir. Ya öldürür, ya süründürür!

Eğer bir atta karıncası neşe içinde titreye titreye bir yaprağı kesiyor ama kendisine bir göz kararması, bir mide bulantısı, bir baş dönmesi gibi bir şeycik olmuyorsa, yahut kafada bir uyuşukluk ile birlikte ormanın derinliklerinden gelen, “*Dil esvuayyeni murra murra! Dil esvuayyeni murraaaaaaaaaaaaaaa!*” gibi bir ses duyduğunu zannedip, belini gerdanını kıra kıra kendisini ağaçtan aşağıya bırakmıyorsa, (Bu, özellikle Kolombiyalı attalar için önemli bir işarettir. Çünkü oraların otları hakkında pek iyi demezler!!!) çıkardığı titreşimler öteki karıncalara, “Buraya gelin buraya! Bu yapraklar çok sağlıklı!” mesajı verir.

Peki ama yaprak kesiciler, bu yapraklarla ne yaparlar? Yerler mi onları?

✦ Hayır! Karıncaların mideleri yaprakları sindirebilecek şekilde yaratılmamıştır. Yeseler bile asla sindiremezler ve mide fesadından kıvrana kıvrana gece vakti acile koşmaları gerekir! O

Bir yaprak kesen
atta karıncası için
bu şekilde 5 dakikalık
bir yol gitmek, orta irilikte
bir insanın sırtında 250 kiloya
yakın bir yükü 50 kilometre
koşmasına bedeldir...
Hiçbir insan bunu
yapamaz! Ama
bütün atta karıncaları
bunu yapabilir!

yüzden keşilen yapraklar yenmez, tek tek yuva-ya taşınır.

Çünkü mantar çiftliklerinin taze yapraklara ihtiyacı vardır. Attalar, yaşadıkları ormanda yere düşen yaprakların %15'ini böyle kesip kesip yuvalarına taşırlar!

“Yemin ediyorum yer yürüyor!”

Güney Amerika'yı keşfetmek bahanesi ile istilâ eden ve oradaki yerli halkları öldürüp soylarını kurutmanın dışında, eski mezarlarına kadar da soyan istilacılardan bazıları, belki bir parça daha altın bulurum hırsı ile yağmur ormanlarına bodoslama daldılar. Daldılar ama geri çıkamadıkları için kaybolup, kurda kuşa yem oldular. Bunlardan geriye genellikle, türlü hayvanat tarafından iliğine kadar tertemiz sıyrılmış birkaç kemik, kirli paslı takım taklavat, bazen de, maceralarını bire bin ilave ederek anlattıkları not defterleri kalırdı.

İşte böyle bulunmuş bir not defterinde, *Arsız Homongolez*, adında kâşif görünümlü bir yam-

yam, yağmur ormanlarının derinliklerinde gördüğü en son şeyi şu satırlarla not etmişti:

“Sevgili günlük, az önce uyandım. Yemin ediyorum yer yürüyor! Ben de yer ile birlikte yürümeye başladım. O da ne? Büyük yaprakların arasında iki sarı göz bana bakıyor. Yerin yürüyüp yürümemesi umrumda değil! İster yürüsün ister koşsun. Çünkü bu iki sarı gözün bir siyah leopara ait olabileceğini dair içimde derin bir şüphe var. Siyah leoparların harika siyah ve çok parlak kürkleri olur. Bu kediciği yakalayıp kürkünü yüzmeliyim! Şimdi en iyi yaptığım şeyi yapacağım. Keskin bıçağımı hazırlayıp ona dostça gülümseyeceğim. Sonra

da, “Gel babaya pisicik! Gel babaya pisicik!” diyeceğim. O da gelecek. Aha da geliyor! Aynısını yerlilere de yapmıştım ve o enayilerde çok işe yaramıştı. Ama onların kızıl derileri para etmiyor!”

Arsız Homongolez’in “enayi yerlilerde” işe yarayan taktiği belli ki bu sefer işe yaramamıştı!

Not defterini bulanların, o iki sarı gözün bir hopara ait olduğundan şüpheleri yoktu. Adamın kemiklerinde sayısız diş izi vardı çünkü!

Fakat, “Yemin ediyordum yer yürüyor!” derken ne kastettiğini uzun süre kimse anlayamadı. Bir önceki günden yediği zehirli bir meyvenin tesiri altında olduğu düşünüldü...

Ama öyle değildi! Homongolez’in gördüğü şey, yuvalarına yaprak taşıyan atta karıncalarıydı. Çünkü yüz binlerce karıncayı, aynı anda aynı yollardan sırtlarında yelkenler gibi yeşil yapraklarla koşar adım giderken gören herkes, bir an için yerin ayakları altından kayıp gittiğini zannedebilirdi.

Atta karıncalarının bir kısmı, bütün günü kırt kırt yaprak keserek geçirirken onların kes-

tikleri yaprakları başka bir grup attı, güçlü çeneleri ile sıkıca tutup, hiç vakit kaybetmeden yuvaya taşır.

Taşıyıcı attı karıncaları oldukça iridir ve her zaman yanlarında kendilerinden daha küçük bir karınca ile dolaşırlar. Peki ama neden? Bu küçük karıncalar, iri olanların çırakları mıdır? İriler onlara yaprak taşımanın inceliklerini mi öğretmektedirler?

Hayır, hiç değil!

Küçük karıncalar, iri karıncalar yaprak taşıırken yaprağın üzerine çıkarlar. Yani taşıyıcı attı karıncası, yaprağı taşımakla kalmaz, üstüne bir de yaprağın üzerindeki bu küçük karıncayı taşır!

Peki bu da neyin nesidir? Şaka mıdır?

Şaka değildir, çok ciddi bir iştir!

Yaprak taşıyan karıncalar, yegane savunma silahı olan keskin çeneleri meşgûl olduğu için, özellikle karınca sürülerine saldıran bir takım asalak sineklere ve yaban arılarına karşı kendilerini koruyamazlar.

Ancak bütün bütün de savunmasız değildir.

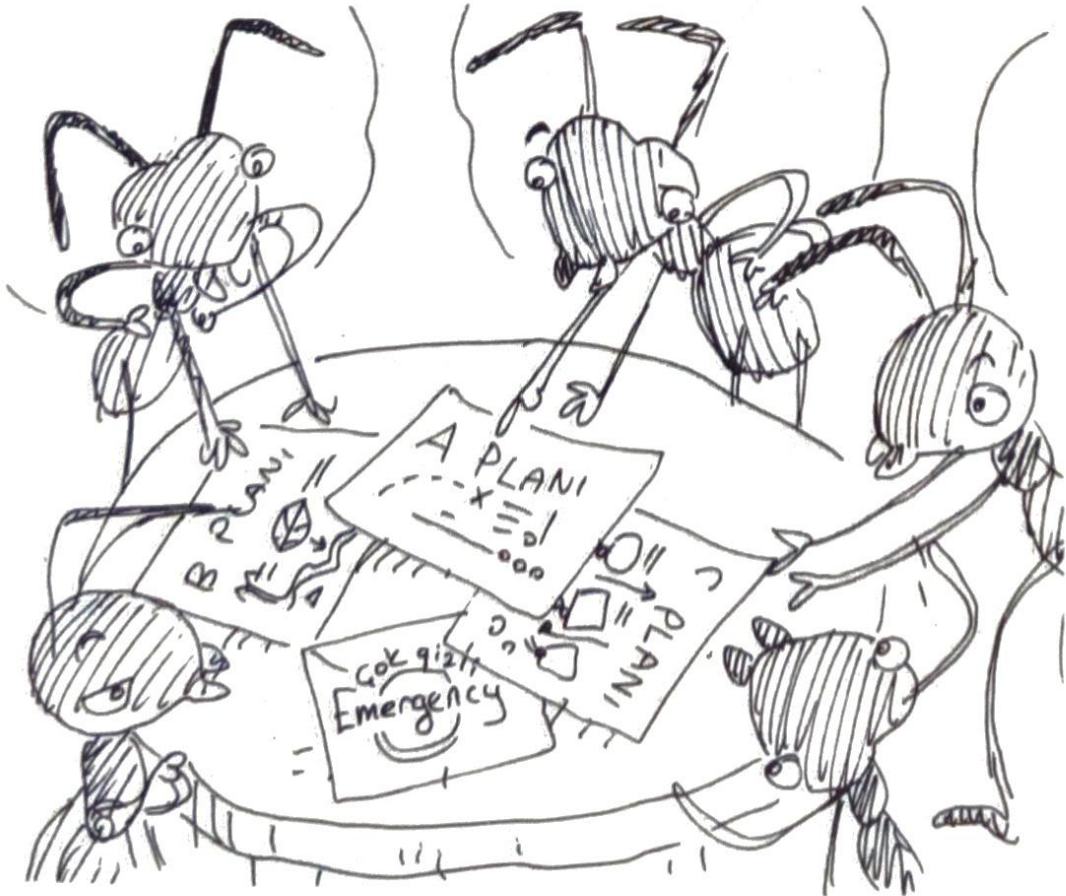
Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

Yaprakların üzerindeki o minik karıncaların görevi, saldırılara karşı, çenesi dolu olduğu için kendisini koruyamayan arkadaşını korumaktır. Bunun için kendisini düşmanın önüne atar ve “kankası” için canını vermekten bir an bile tereddüt etmez. Yeter ki, taşıyıcı karıncaya bir şey olmasın ve kıymetli yaprak, sağ salim yuvaya taşınabilsin...

Attaların yolları ve otoban görevlileri

Attalar âleminde tıpkı diğer karıncalar gibi her şey tıkır tıkır işleyen bir saat gibi plânlı ve programlıdır. Beklenmeyen durumlarda ne ya-

pılacağına dair bir *emergency* yani acil durum plânı da her zaman bulunur..

Yaprakların yuvaya hızlı ve mümkün olduğu kadar az zahmetle taşınması çok önemlidir.

Şöyle düşünün: Taşıyıcı bir karıncanın çenesi ile tuttuğu yaprak, kendisinden hem çok daha büyük hem de çok daha ağırdır. Ancak taşıyıcı attan karıncaları yuvalarına giden yolu, sırtlarındaki bu yük ile koşarak geçerler. Bu yüzden onlara “koşucu karıncalar” da denir.

Bir koşucu karıncanın bu şekilde 5 dakikalık bir yol gitmesi, orta irilikte bir insanın sırtında 250 kiloya yakın bir yükü 50 kilometre yolu koşarak gitmesi kadar zor bir iştir.

Yaprak kesici attalar, taşıyıcıların işini kolaylaştırmak için çok sık gidip geldikleri güzergahlarda yollar yaparlar. Bu yollar gidiş geliş olmak üzere iki şerittir ve yol üzerinde, koşucuların ayaklarına takılabilecek çalı çırpı, taş sopa hiç-

bir şey bırakmaz, hepsini temizlerler. Ancak gün içinde yola bir takım engellerin düşme ihtimali her zaman vardır. Bu yüzden yol kenarlarında görevli karıncalar bulunur. Bunların vazifesi, otobana düşen çalı çırpı, ölü böcek gibi ıvır zıvır, trafiği aksatmasına fırsat vermeden, yoldan çekip kaldırmaktır!

Nasıl? İnsan okurken, bi an için minnacık karıncalardan bahsettiğimizi unutuveriyor değil mi?

Mantar bahçeleri

Karıncaların ötesini berisini araştıran bilim adamları, uzunca bir süre, yaprak kesici attaların yuvalarına taşıdıkları bunca yaprağı öğütüp yediğini düşündü. Ancak karıncaların yaprak yiyemeyecekleri ortaya çıkınca işin rengi değişti. Aldan mora döndü.

Taşıyıcı karıncalar tarafından yuvaya getirilen yapraklar, burada başka bir grup karınca tarafından teslim alınır karşılığında, *teslim-tesellüm* (ben verdim o aldı) belgesi verilir.

Yaprakları teslim alan karıncalar, taşıyıcılarından boyca daha küçüktür. Bunların işleri ayaklarına kadar getirilen yaprakları küçücük parçalara ayırmaktır. Ancak dışarıdan gelen yapraklar önce temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir. Çünkü üzerlerinde her türlü mantar ve bakteri taşıyor olabilirler.

İçinde yüzbinlerce karıncanın yaşadığı, yu-murtaların, kraliçe karıncanın ve mantar bah-çelerinin bulunduğu bir karınca yuvasına, böyle istenmeyen bir bakterinin ya da zararlı bir tür mantarın girmesi çok ciddi krizlere sebep ola-bilir. Depolardaki yiyecekler bozulabilir ama en kötüsü, karıncalar arasında kolayca salgına dö-nüşebilecek hastalıklar çıkabilir.

Peki yapraklar nasıl dezenfekte edilecektir?

Bizim dünyamızda bu işin karşılığı bellidir. Kaynatılabilecek sıvı maddeler (süt gibi) kayna-tılır, yıkanacak olanlar yıkanır, sadece belli bir takım mikrop öldürücü kimyasal maddelerle si-linmesi gerekenler silinir...

Mikrobun, bakterinin, salgının, bulaşıcı has-talığın, enfeksiyonun.. ne olduğunu ve nasıl bu-

laştığını bilen, bilmese de araştırıp öğrenebilen insanlar için bunlarla mücadele etmenin, ya da korunmanın pek çok yolu vardır. Ancak karıncaların bu tür bilgilerden tamamen mahrum oldukları ve vücutlarına göre oldukça iri görünse de yekûnu 250 bin nöronla iş gören beyinleri, bu problemi nasıl çözebilir?

Aslında karıncalar için ortada bir problem yoktur. Çünkü karıncalar yaratıldığında bütün o tedbirlerle beraber yaratılmıştır. Onların olağanüstü yaratılış programları, hiçbir şey bilmelerine ihtiyaç bırakmadan, çözümünü minik

ellerine daha doğrusu kuvvetli çenelerine bırakıvermiştir.

Yaprak kesici attaların ağız ve vücut salgılarında, yani bir bakıma tükürük ve terlerinde güçlü bir antibiyotik bulunur. Tabi karıncaların bundan haberi olduğunu söylemek için ahmak olmak gerekir. Karıncaların bu antibiyotiği kendilerinin yaptığını söylemek için de dünya ahmaklar komitesinden oy birliği ile kovulacak kadar hatırı sayılır bir ahmak olmaya ihtiyaç vardır.

Karıncalar antibiyotik özelliği olan bu güçlü salgı ile yaprakları baştan sona siler temizlerler. Böylece yaprakta ne bakteri, ne de zararlı bir mantar sağ kalır.

İnsanlar antibiyotikleri ilaç olarak aşağı yukarı bir 100 yıldır adam akıllı kullanmaya başladılar. Üstelik bunlardan bazıları zaman içinde işe yaramaz hâle geldi. Yeni mikroplar ve yeni bakteriler ortaya çıktıkça eskiler işe yaramaz oldu. Dahası pek çok antibiyotik zararlı mikropları öldürürken, yararlı mikropların ve faydalı hücrelerin de canına okuyor. Karıncaların antibiyo-

tikleri ise tam olarak hangi işe yaraması gerekiyorsa o işe yarıyor ve ne bir yan etkisi ne de bir zararı oluyor onlara. Asıl şaşırtıcı olan, yaprak kesici atta karıncaları, bu etkili antibiyotiği 100 milyon yıldır yuvalarına taşıdıkları yaprakları temizlemek için kullanıyorlar...

Nasıl? Hayretten ardına kadar açılan ağzınız yüzünden çeneleriniz dizlerinize iyice yaklaşmış durumda değil mi? Aman dikkat çarpmasın, ağzınıza da sinek kaçmasın!

Yaprak lapası

İyice dezenfekte edilip parçalayıcılar tarafından küçük küçük parçalara ayrılıp öğütülen yapraklar, parçalayıcılardan bile daha küçük bir grup atta karıncası tarafından alınır. Bunlar çiğneyicilerdir! Çiğneyiciler attaların en küçükleridir ve boyları yaklaşık 2 mm kadardır.

Çiğneyicilerin görevi küçük yaprak parçalarını çiğneye çiğneye lapa haline getirmektir.

Sizce lapa haline gelen yapraklar artık karıncalar tarafından yenmeye uygun mudur?

Hayır! Daha önce de söylediğim gibi karıncalar, lapası bile olsa yaprak yemezler.

Çiğneyicilerin lapa haline getirdiği yapraklar, bir başka grup tarafından alınır ve yuvanın derinliklerine doğru taşınır. Derinliklerde, zeminine kuru yapraklar döşenmiş yepyeni bir oda ~~hazırlanmıştır~~ ve yaprak lapası, itina ile bu odaya “tarhana hamuru gibi” serilir.

Toprağın metrelerce altındaki bu odaların her biri aslında birer mantar bahçesidir. Sıcaklığı ve nemi, tam da bir mantar bahçesinin olması gerektiği gibi ayarlanmıştır.

Yaprak lapası gerektiği gibi serildikten sonra bir başka grup karınca, eski odacıklardan bazı mantar parçaları getirip taze lapanın üzerine ekerler. Böylece tarla ekilmiş daha doğrusu lapa, mayalanmış olur. Bu tıpkı sütün içine bir miktar yoğurt katıp onu mayalamak ve yoğurt haline gelmesini sağlamak gibi bir işlemdir.

Ve kısa bir süre sonra taze yaprak lapası, bir mantar bahçesine döner.

İşte karıncalar, bu mantarları, bizlerin tarlalardan karpuz, kavun, fasulye, nohut... toplamamız gibi toplayıp yerler. Yaprak kesici attaların biricik besinleri bu mantarlardır. Bütün o yaprak kesmeler, deliler gibi sırtlayıp koşuşturmalar, senenin 365 günü 7 gün 24 saat didinip çalışmalar, çiğneyip un ufak etmeler, hep mantar yetiştirmek içindir...

Mantar tarlalarından ürün toplayan hasatçı karıncalar, lezzetli mantar toplarını aceleyle ağızlarına tıktırmazlar hayır! İşçi karıncaların bulunduğu odacıklara taşırlar. Çünkü önce işçilerin karnını doyurmak çok önemlidir. Aç ayı oynamazsa, aç karınca da çalışmaz!

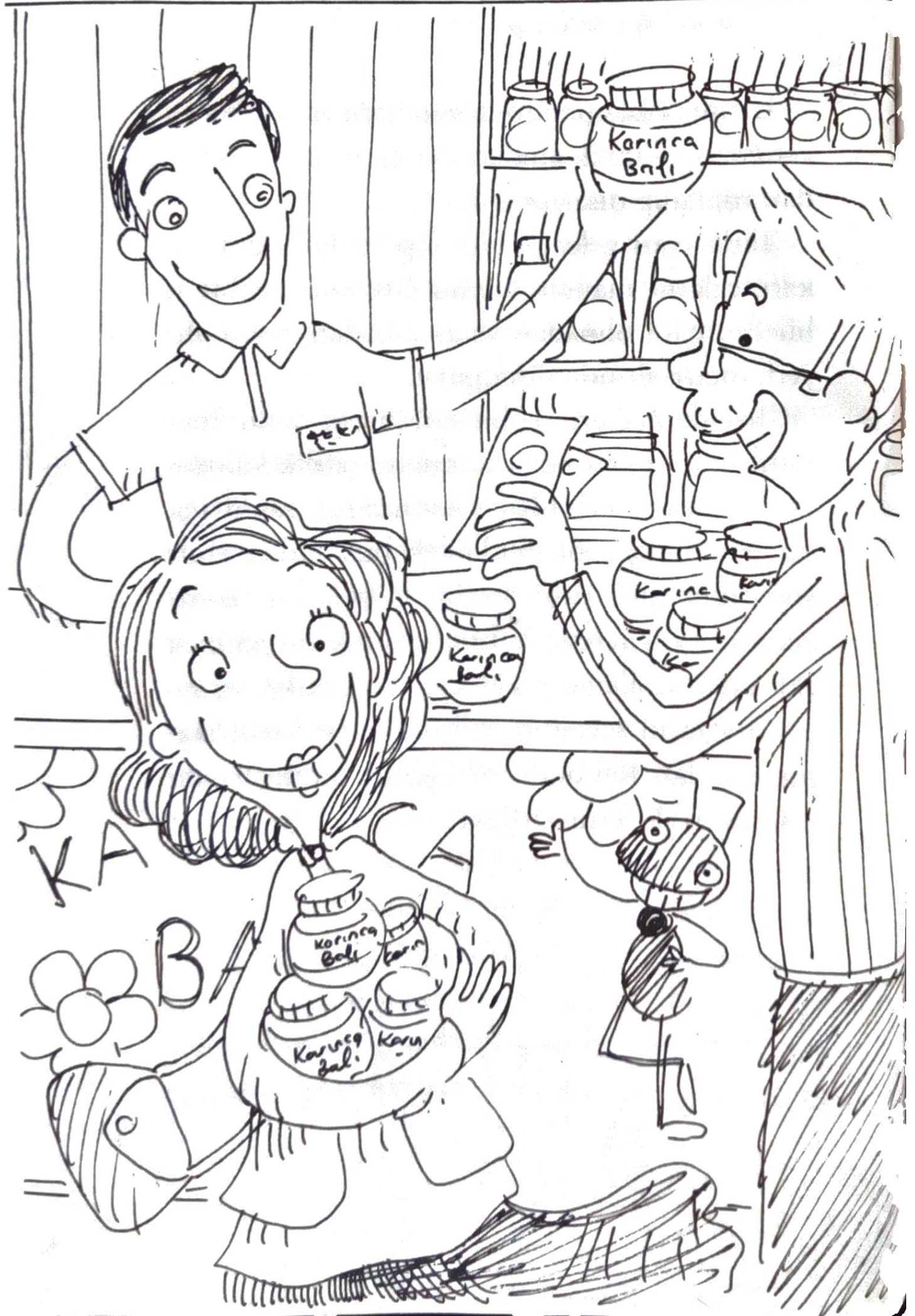

Ürünü tamamen toplanan tarlalarda gereksiz çer çöp ve yaprak atıkları işçi karıncalar tarafından toplanıp dışarıya atılır.

Tarla yeni gelecek taze lapaya hazırlanır ve karıncaların mantar üretim çiftlikleri hiçbir iş bir işe mâni olmadan ve aksamadan, yerin altı yedi metre altında sürer gider...

Bize de, başlarında bir müdür, bir amir, memur, hoca, öğretmen, komutan, çiftlik kâhyası vs. olmayan yüzbinlerce karıncanın, sanki tek bir vücutmuş gibi, sanki tek bir yerden emir alıyormuş gibi kusursuz bir iş bölümü ve tükenmez bir gayretle çalışmalarını ve bir karınca aklının asla bilemeyeceği şeyleri tıkır tıkır yerine getirmelerini seyredip, yıldızların ve karıncaların bir olan Rabbi'ni, bildiğimiz bütün hayret kelimeleri ile anmak düşer...

Karıncalar Neye Yarar?

EĞER KARINCALAR da arılar gibi bal yapsalardı acaba gözümüzde daha mı değerli olurlardı? Şüphesiz bu onlara bakışımızı değiştirirdi.

Karınca çiftlikleri kurardık, garip karıncanın yuvasını yapardık. Nihayet petekler karınca balı ile lebaleb dolduğunda, o bal dolu petekleri keyifle toplardık.

Fakat neticede karıncalar bizim için petek petek bal yapmazlar. Allah bu görevi bal arılarına vermiş.

Peki ama arılardan bal toplarız, ineklerin etinden, sütünden, derisinden, dişinden, tır-

nağından hatta çok afedersiniz defihâcetinden bile gübre olarak faydalanırsınız... Tavukların da yumurtasını yemekle kalmayız sadece, tavuğun bizzat kendisini bir oturuşta gömüveririz, hiç affetmeyiz...

Peki ya karıncalar?

Karıncalar hiç mi bir işe yaramazlar? Sadece kendilerine mi Müslümandırlar? Aynı Litosferi paylaştıkları, aynı Atmosferi soludukları öteki canlılara, zırnık menfaatleri dokunmaz mı bu hayvancıkların? Bu yüzden mi onları öldürürken pek dert etmiyoruz? Nasıl olsa hiçbir işe yaramadıklarını düşündüğümüz için mi?

İşe yaramadıkları gibi, olmadık zamanlarda olmadık yerlerde karşımıza çıkıp, baş belâsı oldukları için mi?

Dünya üzerinde yaşayan en kalabalık hayvan topluluklarından birinin ekosisteme hiçbir faydası olmaması aklınıza yatıyor mu?

Hiçbir şeyin boşu boşuna yaratılmadığı şu kâinata, karıncalar sırf mutfak tezgahının üzerinde gezinsinler ve mide bulandırsınlar diye yaratılmış olabilirler mi?

Elbette karıncaların da pek çok faydaları vardır.

Bunların başında, sayıca çok olan karıncaların, kendilerinden büyük yüzbinlerce tür canlı için kolay avlanabilen ve kolay bulunabilen bereketli bir besin kaynağı olmaları gelir.

Kuşlar, sürüngenler, çok daha iri böcekler.. ve elbette karın cayiyenler için karıncalar, kelime-nin tam anlamı ile protein deposu bir nimettir.

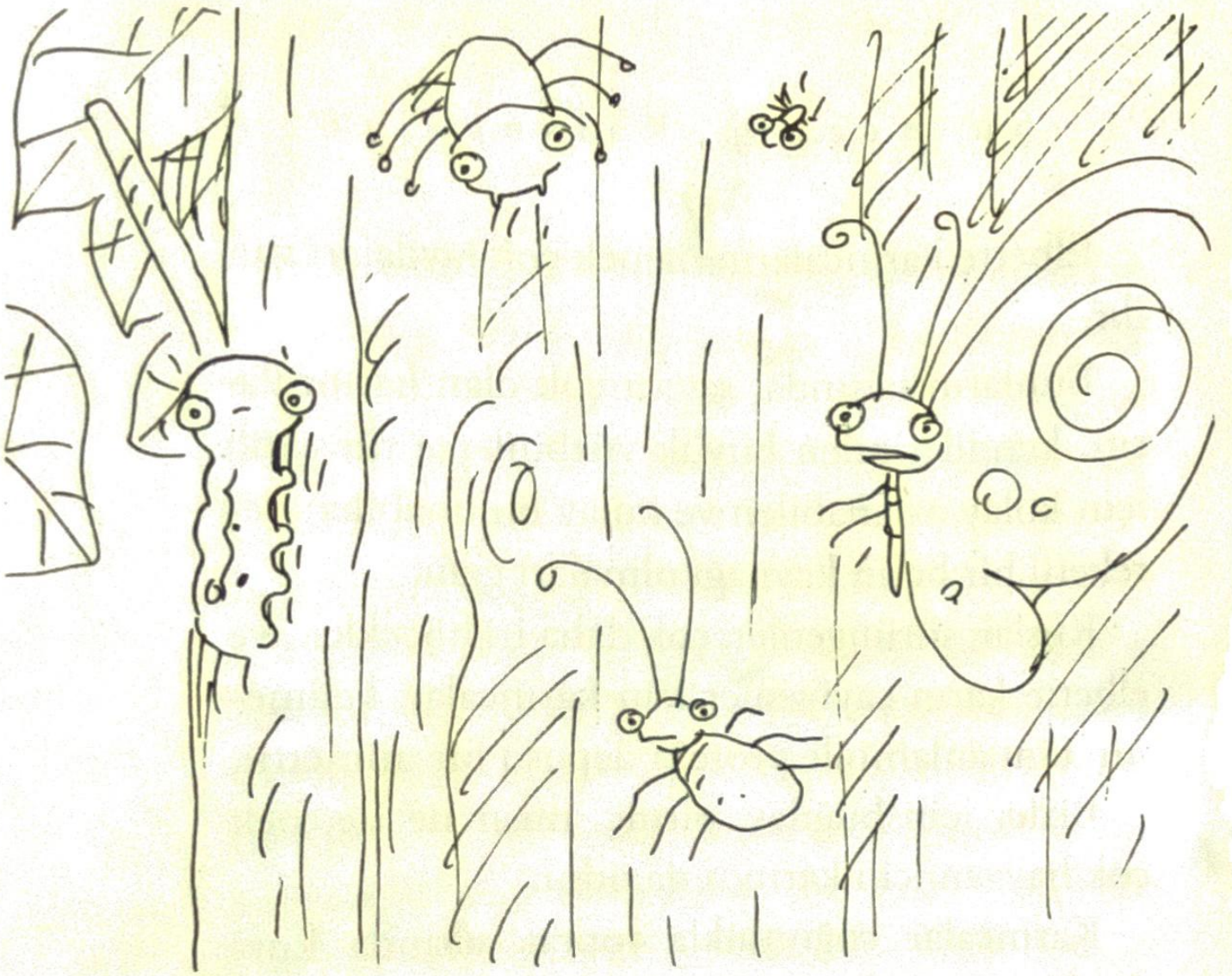
Bizler için buğday, pirinç, mısır ne ise, pek çok hayvan için karınca da odur.

Karıncalar çoğunlukla toprak altında kurdukları dev kolonilerde yaşarlar ve sürekli yeni yuvalar, yeni koloniler kurarlar. Bu faaliyet, toprağın zenginleşmesi açısından büyük önem taşır.

Karıncalar hem yerin altına taşıdıkları ölü hayvan parçaları ile, hem de bizzat kendi cenazeleri ile toprağı zenginleştirirler.

Ayrıca karıncalar tam bir orman bekçisidir!

Yaklaşık 300 bin üyesi bulunan bir karınca kolonisi, bir hektarlık (10 bin metrekare) orman arazisi içinde, kene dahil hiçbir zararlı börtü böcek bırakmaz, hepsini temizler.

sopunu kurutur, yer bitirir. Kendilerinden kat kat büyük böceklerin bile, sayı çokluğundan kaynaklanan muazzam üstünlükleri ile defterini düren karıncalar, onları çeke sürükleye yuvalarına, yani toprağın metrelerce altına taşırlar.

Ağaçlara zarar veren her türlü böceği, tırtılları, yaprak arılarını, larvaları, kelebekleri, böcek pupalarını ve bitki bitlerini yiyen karıncalar, özellikle de kırmızı orman karıncaları, orman zararlılarına karşı karın tokluğuna çalışırlar.

Neticede orman zararlı böceklerden kurtulur, toprak zenginleşir, havalanır ve daha verimli hâle gelir.

Çeşitli bitkilerin tohumlarını oradan oraya taşıyan karıncalar, bu bitkilerin ormanın her bir yerine yayılmasını sağlarlar.

Bitki örtüsü zenginleşen ormanlarda arılar daha rahat çalışırlar ve daha çok bal üretirler ve işte böylece dolaylı olarak karıncalar da bal üretimine katkıda bulunmuş olurlar.

Karıncalar ormanların cenaze levazımatçılarıdır. Özellikle de cifehar (leş yiyici) kuşların giremediği ve kurt, çakal, sırtlan gibi canavarların pek bulunmadığı yerlerde, ölen hayvan leşlerini kim kaldırıyor sanıyorsunuz, belediye görevlileri mi?

O kuş uçmaz kervan geçmez yerlerde ölü hayvanları iliğine kemiğine, en küçük dokusuna kadar silip süpürüp, ortalığı mis gibi tertemiz yapanlar, yine her birinde yüzbinlerce üyenin yaşadığı kolonilerinin korkunç iş gücü ile hem çalışkan, hem kahraman karıncalardır...

Bitti mi? Bitmedi!

Ameliyathanede Bir Kutu Karınca

SİZE BUNU ta en başından söyledim. Karıncalar âleminde geziniyorsanız ve karşınıza son derece acayip bir şey çıktıysa, bir süre sonra ondan çok daha acayibi ile karşılaşacağınızdan emin olabilirsiniz...

Evliya Çelebi, Viyana seyahatinde, o zamanın imkânları ile yapılan acayip bir beyin ameliyatına şahitlik eder.

Meselenin karıncalarla ne alâkası vardır, siz şimdi onu bilemediniz değil mi? Bilemezsiniz! Çünkü pek öyle akla hayale gelecek şey değildir.

En iyisi ben sizi Evliya Çelebi'nin o renkli ve tatlı anlatımı ile başbaşa bırakayım pek araya girmeyeyim karıncaların ameliyathanede ne işi varmış görün...

"Rabe Suyu harbinde, kralın bir akrabasının kellesine, kulağının yanından bir kurşun girip, kafatasının içinde kalmış. Bu yaralı kefare ne ölür ne de iyileşir. Sonunda kral demiş, "Ben onca para veriyorum bu usta cerrahlara, eğer benim akrabamı iyileştiremezlerse hepsinin keserim nafakalarını!"

Ben cerrahbaşının bunu tedavi edeceğini öğrendiğimde, cerrahbaşıya varıp onunla samimiyet kurdum. O sırada yaralıyı getirdiler, bir sedir üzerine yatırdılar. Başı Adana kabağı gibi, burnu Mora patlıcanı gibi her tarafı şişmişti.

Cerrahbaşı orada bulunanların hepsini dışarıya kovaçladı. Yanında bir adamı ile ben kaldım.

Hemen yaralıya bir fincan zağferan gibi bir su içirdi. Yaralı kendinden geçti mest oldu.

Cerrahbaşı, yaralının başını kenarlı bir yere koyup kayış ile bağladı. Keskin bir usturayı eli-

ne aldı. Yaralının önüne oturdu. Herifin alnının derisini iki kulağına varıncaya kadar çizdi. Sağ kulağı tarafından derisini biraz yüzdü. Bembeyaz kafa kemiği göründü...”

İçi kalkanlar, yüreği hassas olanlar merak etmesin; daha devam etmeyeceğim. Hemen neticeye geleceğim. Ancak “Anlat anlat pek heyecanlı imiş” diyenler kusura kalmassınlar. Çok merak ediyorsa, *Seyahatname*’yi alıp, kaldığım yerden okusunlar...

Neticede usta cerrah adamcağızın kafatasına saplanmış kurşunu oradan çıkarmış ve yarayı bir güzel temizlemiş. İş kestiği kafa derisini dikmeye sıra geldiğinde, bakın neler olmuş. Olayı görgü şahidinin ağzından dinleyelim, araya girmeyelim:

“Yaralı adamın daha önce başının derisi kulaklarına kadar çizilmiş idi. O derileri birbirine yakın getirip bir kutunun içinden iri atlı karınca dedikleri bir karıncayı alıp, adamın kafasının derisinin kesilen yerlerine koydu.

Aç karınca iki deriyi bir yerden ısırınca cerrah, hemen karıncanın belinden makas ile kesti. Karıncanın başı iki deri kenarından ısırılmış olarak kaldı. Onun yanına bir karınca daha aynı şekilde yaptı. Bir kulaktan bir kulağa varıncaya kadar seksen adet karıncanın başına, kesik deriler ısırtıldı. Sonra merhemler sürülüp yara sarıp sarımlandı...”

Nasıl ama? Şaşırtıcı değil mi?

Bu ilginç hikâyede bahsedilen karıncalar muhtemelen Afrika’da yaşayan ‘*Anommalar*’dır. Çünkü karıncalar âleminin en korkunç ve en tehlikeli türü olan Anommaların çeneleri çok güçlüdür. Kafalarını koparsanız bile ısırdıkları yeri bırakmazlar. Yani Çelebi de amma atmış fâlan diye düşünmeyezsiniz sakın.

Günümüzde modern cerrahlar yaraları dikerken *klips* kullanırlar. Kaşı açılan, kafası yarılıp acile gidenler bunu bilirler. Tıp tarihçileri, karınca çenelerini, işte bu klipslerin öncüleri olarak kabûl ederler.

Peki karınca çenesini yaraları dikmekte kul-

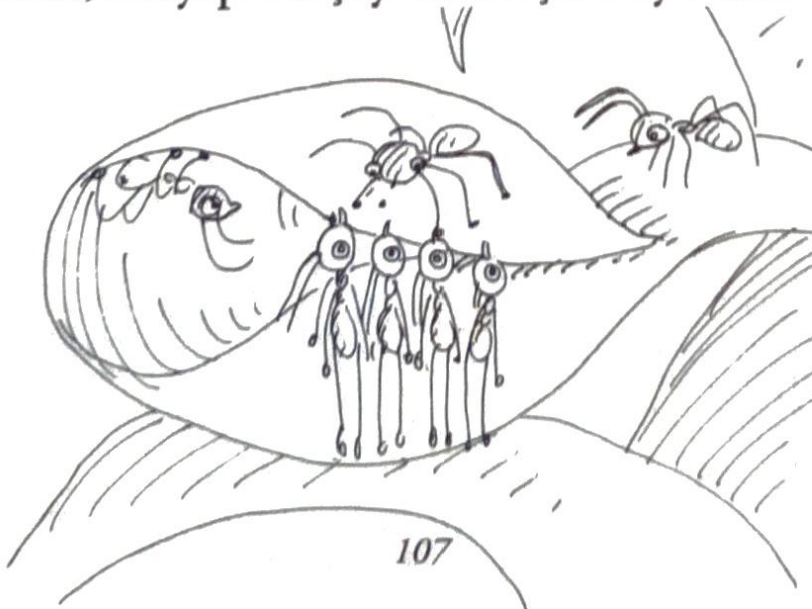
lanmak tehlikeli değil midir? O karınca, kimbilir daha önce nereleri ısırıldı? Çürümüş bir antilopun bağırsaklarında dolaşmış bile olabilir öyle değil mi? Yani mikrop falan kapmaz mı insan?

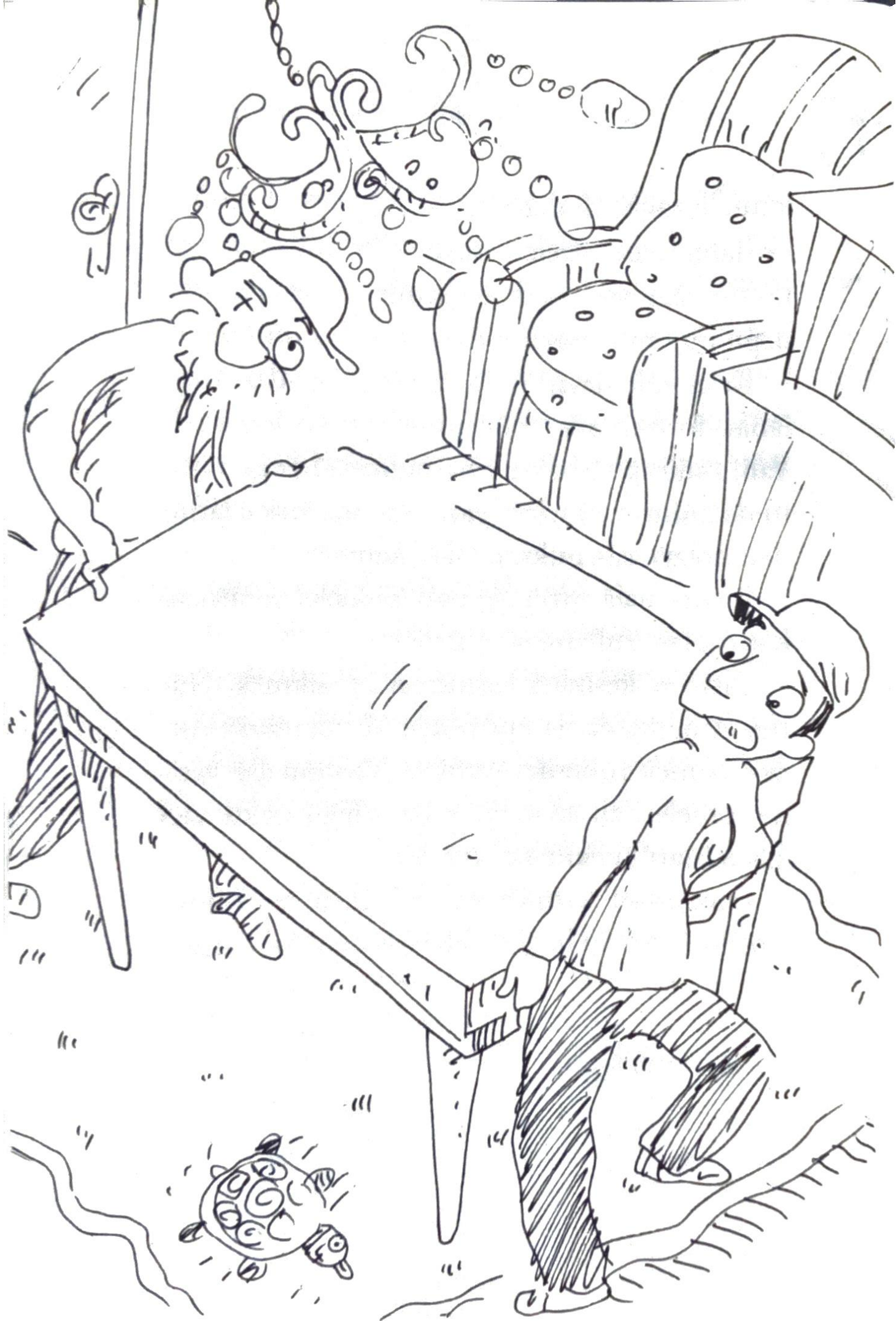
Kesinlikle hayır! Karıncaların ağzından salgılanan formik asit, mükemmel bir antiseptiktir. Yani mikrop ve bakteri barındırmadığı gibi olanı da öldürür. Böylece yara, karınca kısıkaçlarından dolayı asla mikrop falan kapmaz...

Bugün hâlâ Afrika'da bazı kabileler yaralarını karıncaları kullanarak dikerler.

Yara ve kesikleri karıncalar ile dikmek, Güney Amerika'da da kullanılan bir tekniktir. Ancak Güney Amerika yerlileri, anommalar yerine, çeneleri en az onlar kadar güçlü dokumacı karıncaları kullanıyor olmalılar...

Dokumacı karıncaları bilir misiniz? Bilmiyorsanız, acayip bir şey daha işitmeye hazır olun.

Dokumacı Kâmpçılar

İSTESEK DE İSTEMESEK DE, bazı işleri bir araya gelip yapmak zorundayız. Çünkü ne gücümüzün, ne de aklımızın tek başına üstesinden gele-meyeceği sayısız iş vardır. Kocaman bir masayı bir odadan diğerine ya da bir kattan ötekine taşımak gibi mesela...

- *Abi kaldırsana ordan kaldırsana be ya!*
- *Nerden?*
- *Te ordan!*
- *E nasıl dönecek bu şimdi?*
- *Havaya mı diksek ne yapsak?*

- Kayıyo yeminlen elimden kayıyo!
- Aha! Avize gitti!
- Tüh, sizin yapacağınız işe!
- Masa ağır masa! Masa ağır olmasa kolay!
- Bi bırakın yere, bi bırakın ya!
- Parmaam! Parmaaam! Parmaaam!
- Kaldır! Kaldır! Kaldır!
- Bırakmaaaaağğğ!
- Abi! Abi! Abi!
- Ne var abi abi abi! Ne var?
- Abi bu halının üzerindeki allı yeşilli şey ne?
- Hani?
- Te orda bak! Yerde, yapışık!
- Eyvah eyvah eyvah! Tüy getir hemen tüy! Üze-
rine dikelim tam yeri geldi şimdi!
- Noldu be ya?
- Gitti çocuğun su kaplumbağası!
- Teeee! E birden bırakınca tabi masayı!
- Ben bi çitirdi duyduydum aslında ama don-
durma külahı zannettiymdim.
- Ne alâka ya?
- Şimdi yaz ya, olabilir diye...
- Bence mantıklı!

– Sizi buraya kim gönderdi ulan bu masayı taşımak için?

– Emlakçı Cumali abi gönderdi ya abi!

– Defolun evimden, ocak batıranlar sizi!

– Nazmiye! Nazmiyeee! Çocuk nerde çocuk?

– Ay ne bileyim ben! Sizin yanınızda değil miydi?

– Huloğğğğgs!

– Abi no'ldu? Abi? Abi bi bak!

– İnme indi adama inme! Su getir koş!

– Ayran var azcık, olur mu?

İnsanların dünyasında belli bir işi yapmak üzere bir araya toplananların sayısı ne kadar çoksa, o iş o kadar kolay olur.

Fakat bunun sağlam bir organizasyon, sıkı bir iş bölümü ve herkese sözünü geçirebilen, akli başında bir idarecinin, işin başında durması gibi bazı şartları vardır. Yoksa öteki türlü, bırakın o işin kolayca olmasını, olacağı varsa da olmaz.

Mesela bin kişinin çalıştığı bir *plastik ördek* fabrikası düşünün. İşçilerden bazıları fabrikaya hammadde taşır. Bazıları hammaddeyi yeni plastik ördekler üretmek için hazırlar. Bazıları hazırlanan hammaddeyi kalıplara döker. Tabi bunun için bazılarının da, kalıpları hazırlaması gerekir. Bazıları kalıplardan çıkan ördekleri denetler, bazıları boyar, bazıları göz, kaş yapar.. Bazıları da, biten ördekleri kutulara doldurur...

Böylece fabrikada işler tıklar tıklar işler ve plastik ördekler, oyuncakçı vitrinlerine gönderilecek hâle gelir.

Fakat burada ilginç bir durum vardır. Bütün işçilerin kendilerine göre az ya da çok bir akli bulunduğu halde, kimse kendi aklına göre hare-

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

ket etmez. Çünkü ortak bir akıl, kimin ne yapacağını önceden belirlemiştir zaten. Eğer herkes kafasına göre takılacak olsa, işler kısa sürede birbirine girer.

– *Bu ne böyle! Sekiz gözlü ördek olur mu? Örümcek mi bu?*

– *Bu sefer de böyle olsun ne varıdı?*

Bu yüzden işçiler sürekli kontrol altında tutulur ve herkesin üzerine düşen görevi eksiksiz yerine getirmesi sağlanır. Bunun için en başta bir patron, bir fabrika müdürü, müdürün yardımcıları, bölüm şefleri, grup amirleri, baş mühendisler, ustalar, kalfalar vardır.

Herkes birbirini denetler, kimse aradan kaytaramaz. Çünkü sistem buna göre kurulmuştur.

Peki işçi sayısı bin değil, on bin değil, beş yüz bin olan karıncaların dünyasında işler nasıl oluyor da böylesine tıkr tıkr işliyor?

Yüz binlerce minik karınca, akla hayale gelmeyecek kadar karışık işleri, nasıl oluyor da hiç karıştırmadan yapabiliyor?

Başlarında bir patron, bir amir, bir baş mühendis de olmadığına göre, bu olağanüstü iş bölümü, bu kusursuz organizasyon nasıl işliyor?

Yüz binlerce karınca, nasıl oluyor da bir vücudun hücreleriymişcesine bu kadar uyum içinde çalışabiliyor?

Üç kişi bir araya gelip bağırıp çağırmadan, ortalığa emirler fikirler verip dağıtmadan, bir plân yapıp, o plâna göre hareket etmeden, bir masayı bile, bir odadan bir başka odaya götüremiyoruz...

Oysa birazdan size bahsedeceğim dokumacı karıncalar, aklımızı başımızdan alacak kadar acayip bir işi, bir dikiş makinası gibi tıkır tıkır yerine getirirken, kimden emir alıyorlar?

Kim onları bu acayip işlerde koşturuyor?

Doğrusu karıncalarla ilgili bir kitap yazan yahut okuyan herkesin cevap vermesi gereken en önemli soru budur...

Yaprak diken dokumacı karıncalar

Avustralya Kıtası'nın yağmur ormanlarında yaşayan dokumacı karıncalar, bir yağmur ormanında yapılabilecek en pratik, en güvenilir, üstelik zerrece malzeme sıkıntısı çekilmeyecek bir yuva inşa edebilecek şekilde yaratılmışlardır.

Dokumacı karıncalar, karınca ailesinin öteki üyelerinden farklı olarak yer altında değil, ağaç dallarında yuva kurarlar.

Yeni bir yuvaya ihtiyacı olan karınca kolonisinin öncüleri, bir keşif turuna çıkar. Ancak ev bulmak basit bir iş midir? "Kaç nüfussunuz evladım?" diye soran yaşlı ve pinpirikli ev sahip-

lerine, beş yüz bin kişiyiz ama yemin billah çıtımız çıkmaz!” cevabını veren öncülerin işleri hiç kolay değildir!

Bu yüzden en iyisi ağaçlardan mesken edinmektir. Öncüler, gözlerine kestirdikleri geniş yapraklı ve sağlıklı bir ağacı diğerlerine haber verirler. Kısa bir süre sonra koloni tarif edilen adrese adeta akmış ve ağacı sarmış olur.

Dokumacılar ilk olarak büyük yaprakları bir ucundan öteki ucuna kadar kıvrıp iki ucu bir araya getirmek için, yaprağın iki ayrı ucundan işe koyulurlar. İki uç arasında bir karınca zinciri oluşturulur ve zincirdeki karıncalar tek tek birbirlerinin sırtına çıkarak zinciri kısaltmaya başlarlar. Zincir kısaldıkça, yaprak bükülür.

Bu iş, boyları 6 mm olan bu minnacık yaratıklar için oldukça büyük bir çabadır. Ama karıncalar, sayı üstünlüğü ve kusursuz organizasyonları sayesinde, kısa bir süre sonra yaprağı katlayıp iki ucu birbirine neredeyse degecek hâle getirmeyi başarırlar.

Yaprağın kenarları birbirlerine iyice yaklaştığında, arada bir sıra karınca kalır. Bunlar güçlü

çeneleri ile yaprağı ısırıp olabildiğince sıkarlar.

Peki bu zavallı karıncalar hayatlarının sonuna kadar öyle mi kalacaklardır?

Ya aralarından birkaçı hapşırmaya kalkarsa?

Dayanamayıp ağzını açan olursa?

Onlar çene kuvveti ile yaprakları bir arada tutarken, ötekiler henüz larva halindeki minik bebek karıncaları sırtladıkları gibi getirirler.

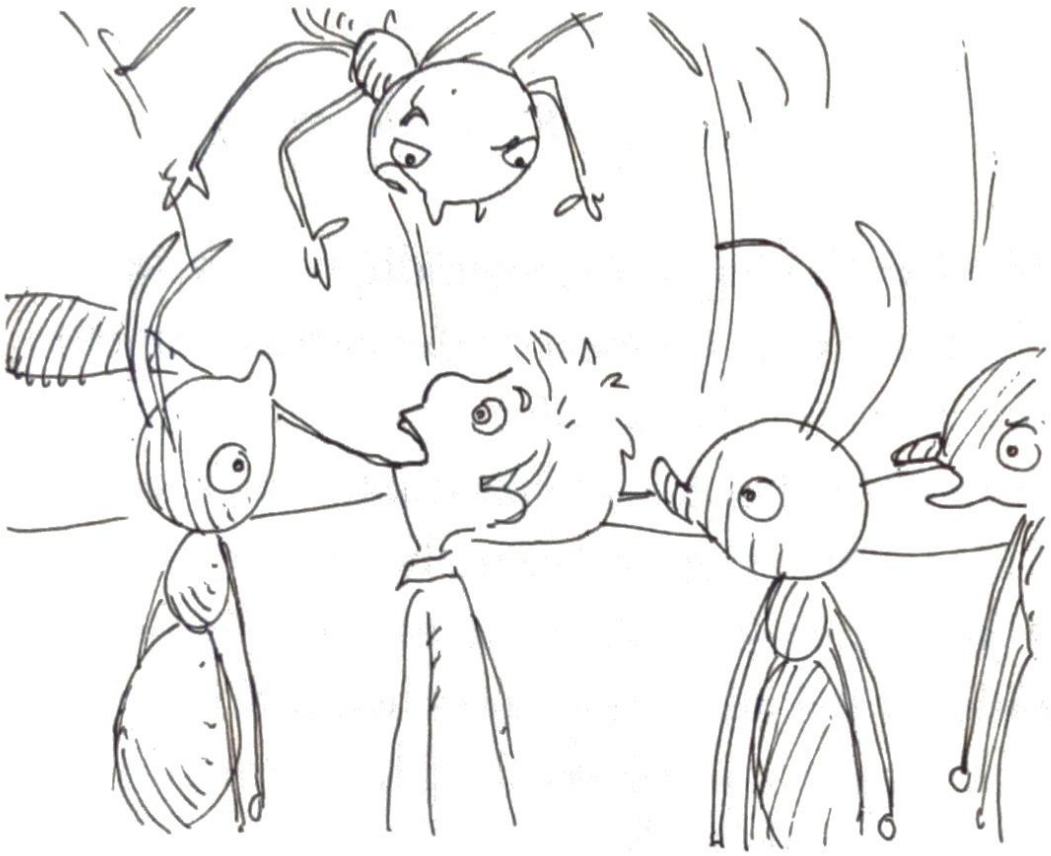
Durun şimdi!

Filmi burada durdurup gördüğümüz sahneye bir bakalım.

Kocaman bir yaprak iki ucundan çekiştirile çekiştirile rulo haline getirildi ve iki ucu birleştirildi. Ya da iki farklı yaprak bir araya getirildi. Fedakâr karıncalar kuvvetli çeneleri ile yaprağın iki ucunu sıkıca tuttu. Bu sırada diğerleri yani boşta kalanlar, bir koşu gittiler ve henüz larva halindeki bebek karıncaları sırtlayıp inşaat sahasına getirdiler?

Peki ama neden?

Bir an için çene kuvveti ile yaprağı tutan karıncalardan biri olduğumu hayal edelim. Tabi bir karınca olarak değil, bir Tarık Uslu olarak!

– Nı yıptıyorsunuz? Inları nıyı gıttırdınız şimdi bırıyı?

– Sen bi sus ya sen bi sus! Sakın ağzını açayım deme! Sen daha olayı bilmiyorsun?

– Nı ılıyı? Nı ılıyı? Bırı bını ınlıtsın!

– Ne olayı olduğunu göreceksin birazdan. Arkadaş bunu kim aldı aramıza ya!

– Çınım yırıldı, çınım yırıldı!

– Çenen yorulduysa yoruldu! Karınca olmak kolay değil. Tabi sizin dünyanızda, dilini burnuna değdireni ayakta alkışlıyorlar. Bak şimdi bak bak bak! Bak da acayip bir şey gör!

– İnııııı!

– Anaaa ya! Gördün mü?

Gördünüz mü?

Tabi ki görmediniz? Bunu benim size anlatmam gerek!

İşçi karıncalar sırtlarında taşıdıkları larvaları yaprakların uçlarına kadar getirirler ve “Bakın ablalarınız sizin için ne zahmetlere katlanıyorlar mı?” derler.

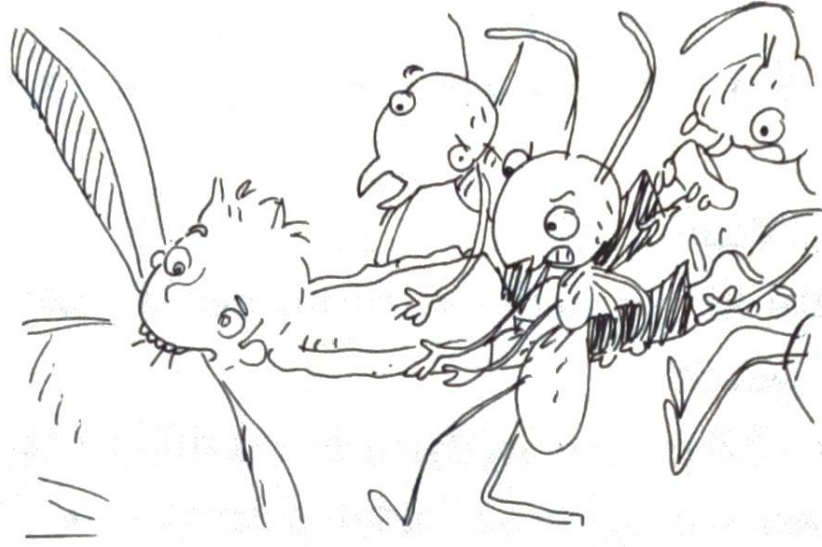
Hayır! Larvalar yaprakların uç kısımlarına sürtülür. Sürtülen larvalar, henüz dünyadan haberleri olmayan minicik bebekler oldukları halde, son derece yapışkan ipeksi bir madde salgılamaya başlarlar.

İşçi karınca, larvayı yaprağın bir bu ucuna, bir öteki ucuna, bir bu ucuna, bir öteki ucuna değdirir. Değdirdikçe salgılanan ipeksi sıvı, iki yaprak arasında gide gele tıpkı dikiş makinası gibi o bölgeyi adeta örür. Böylece yaprak uçları birbirine sıkıca tutturulmuş olur.

– *Tamam bırakabilirsin?*

– *Huunk! Huunk!*

– *Bırakabilirsin dedim. Yeterince dokundu bu bölge artık ayrılmaz.*

– Huiunk!

– Bunu buraya yapıştırdınız mı çocuklar ne ettiniz yanlışlıkla! Ayrılamıyo bu burdan!

– Huiunk! Huiunk!

– Çekin!

– Elinin oyun hamuru ile ne karışıyorsun karıncaların işine!

– Kıtıp yıziyırım ben kıtıp! Bınım ıdım Tırık Isl...

– Çek! Çek! Çek! Tamam!

– Be be ben! İnanamıyorum! Ne yaptınız siz az önce öyle! O larvalarla ha?

– Larvalar yapışkan ipeksi bir sıvı salgılıyor. Biz de onları dikiş makinası gibi kullanıp yaprakların arasını dikiyoruz?

– Hadi be!

– Nasıl? Acayip değil mi?

– Peki bu ilk kimin aklına geldi?

– Aklına gelmek mi? Bizde öyle bir şey yok! Bütün karıncalar yumurtadan çıktıklarında her şeyi bilerek dünyaya gelirler. Larvalar bile ne yapacaklarını bilirler gördüğün gibi.

– Peki bir şey sorabilir miyim?

– Sor!

– O larvalar sanırım bütün ipeklerini salgıladılar. Henüz çok küçük oldukları için bu ileride sorun olmaz mı?

Erişkin karıncalar böyle yapışkan bir ipek üretemezler. Bu yüzden larvalar kullanılır. Ancak yuva yapım işinde kullanılan larvalar, bütün ipeklerini harcadıklarından, kendilerine içinde olgunlaşabilecekleri bir koza öremezler artık.

Peki işçiler onları bizim boş diş macunu tüplerini ya da meyve suyu kutularını attığımız gibi kaldırıp atarlar mı? Elbette hayır! Bu fedakâr larvalar, yuvanın güvenli bir yerine götürülür ve onlara özel bir bakım uygulanır.

Hayatlarının sonuna kadar öteki karıncalar tarafından itina ile bakılırlar. Hiçbir zaman ol-

gunlaşıp bir karınca olamazlar belki ama ölüme de terkedilmezler...

Hadi şimdi karıncalarla ilgili bir kitap yazan yahut okuyan herkesin cevap vermesi gereken en önemli soruya bir cevap vermeye çalışalım.

Bütün bu işler nasıl oluyor?

Karıncalar nasıl bu olağanüstü teknikleri biliyorlar ve daha önemlisi yüzbinlercesi bir araya gelip, gürültüsüz patırtısız bir saatin çarkları, bir bilgisayarın devreleri, bir insanın hücreleri gibi omuz omuza çalışabiliyorlar?

Önce şu farkı bir ortaya koyalım:

Biz insanlar doğduğumuzda pek az şeyi biliyor bir halde dünyaya geliriz. Bunlar nefes alıp vermek, yemek içmek ve yediklerimizden, bedenimizin işine yaramayacak olanları dışarıya çıkarmaktır. Aslına bakarsanız bunları da tam olarak biliyor sayılmayız sadece yaparız o kadar!

Bunun dışında kimse annesinin karnından bir mimar, bir terzi, bir marangoz, bir doktor ya da mühendis olarak doğmaz. İnsanların böyle maharetler kazanabilmeleri için, yıllarca çalışmaları ve eğitim görmeleri gerekir.

Oysa hayvanlar âleminde işler böyle yürümez. Muhteşem altıgen peteklerini dünyanın en tatlı yiyeceği ile dolduran bal arılarından, somon balıklarına, kutup tilkilerinden, örümceklere, akarsular üzerine akıl almaz barajlar kuran kunduzlardan, karıncalara bütün hayvanlar, hayatta kalabilmek için ihtiyaç duydukları neredeyse bütün bilgiye ve beceriye doğuştan ya da yumurtadan çıkıştan sahip olarak yaratılırlar.

Bu durumu yeni aldığınız bilgisayarın içinde eksiksiz olarak kurulmuş bir sistem, çok gerekli üç beş program, hatta bir iki de vazgeçilmez eğlencelik oyunun (*DayZ, Company of Heroes, The Last of Us*, üstüne bir de *GTA* olsa tadından yenmez) bulunmasına benzetebiliriz. Çünkü herkes bilgisayarının *power* tuşuna bastıktan kısa bir süre sonra aynı soruyu sorar:

“Hey! Bunları da kim yükledi!”

Ve bu soru, “Karıncalara böyle olağanüstü işler yapmayı kim öğretti?” sorusu kadar anlamlıdır. Üstelik her ikisinin de cevabı, “Hiç kimse! Öyle kendi kendine...” değildir!

Zombili Bir Film

SIKI BİR *The Walking Dead* hayranı olarak, zombili filmlere bayılırım. Hayatımda ilk kez zombili bir film seyrettiğimde ise, az daha gerçekten bayılıyordum!

On bir yaşındaydım. Kurban bayramıydı. Harçlık koparmak telaşı ile öptüğüm ellerin sayısı elliye geçmişti. Dönüp dolaşıp aynı adamların ve boyalı toynaklı tombul teyzelerin ellerini öpmeye başlayınca, piyasanın arz talep dengesinin bozulduğunu anladım.

– *Az önce öptün ya çakaaal!*

– *Harçlık vermiş miydin?*

- *Ya! Ya! Dooh! Vermiştim ya?*
- *Kaç lira*
- *Sıvansih!*
- *Hah?*
- *Yirmi!*
- *Bi bakayım; burda yirmi yok ama?*
- *Bi onluk, iki de beşlik olacaktı.*
- *Haaa! Tamam o zaman. Baklava verdiler mi sana, yedin mi? Yemediysen getireyim mi?*
- *Benim şekerim var!*
- *Ne şekeri? Akide şekeri mi?*
- *Diyabet diyorlar yavrum.*
- *Ooo Alman şekeri! Alırım bi adet.*
- *Dalga mı geçiyosun eşoğlueşşek sen benle!*
- *Babama söylerim ha!*
- *Tamam tamam! Al şunu da git!*
- *Bu ne bu?*
- *Dooçemark! Alaman parası!*

Cukkada bir değil on sinema biletine yetecek para ve beş dooçemark birikince, ne teyzeyi halayı, ne bayram münasebetiyle, “çok prensipli gavur” *Herr Ausbildungsmeister*’inden yalvar ya-

kar izin koparıp Almanyalardan gelen gurbetçi enişteyi, ne de, olura olmaza, “Ya! Ya! Naturalmente!” diye cevap veren ve bahçedeki kazma sapını ellerine alıp uzun uzun inceledikten sonra, “Bundan ne güzel *nunçaku* olur la! Uvaaaaah! Uvaaaaah!” diyerek birbirlerinin kafasına böğrüne vuran, bön ama enine boyuna besili çocuklarını gözüm görmez oldu.

Annemin, ortalıktan sessizce sıvışacağımı anlayıp, alelacele elime tutuşturduğu yarım ekmek taze kavurmayı bir pelikan telaşı ile gömdüğüm gibi hepsini atlatıp, soluğu Büyük Saksonyalılar Sineması’nın önünde aldım.

Cebimde para, sinemada “zombili” bir film vardı. Acaba bu zombi de neyin nesiydi? Hiç bir fikrim yoktu açıkcası. Ayrıca o kadar önemli de değildi! İki film birden beş kâğıttı!

Filmin birazdan başlayacağını haber veren zilin çalmasıyla birlikte, çimento suratlı büfecinin büfesinden kıvrır zıvır almaya çalışan ve çoğu bayram izni için kışlalarından salıverilmiş hâkî renkli tek tip kaba kumaş elbiseleri ve palaskalarına tikiştirdikleri kepleri ile sabırsız askerlerden oluşan seyirci kalabalığı, “Hülouuuğ!” diye salona doluştu. Çimento suratlı büfeci, alayının arkasından, burada yazamayacağım, aslında hiçbir zaman, hiçbir yerde yazamayacağım birtakım fena sözler salladı. Kimisinin elinde yağlı açma ile sadeli gazoz vardı. Kimisi de koca bir külah çekirdeğe, aç bıldırcınlar gibi dalmıştı.

Ezilirim korkusu ile ben geride kaldım. Sonra ışığına kadar paslı el feneri ve badana fırçası gibi kalın yağlı bıyıkları ile salonun sigara dumanı kokan pis siyah kadifeden kapı perdesini aralayan yergösteren, beni ilk bulduğu boş yere çökertti.

– *Burası çok geri, göremiyom.*

– *Çöh çöh! Filim başladı gahma yerinden!*

Yergösteren, benim için önemli bir adamdı. Ona saygı gösterir ve ondan korkardım. Doğrusu bunun için yeterince sebep vardı. Çünkü bu acımasız yergösteren, zaman zaman film aralarında gelir, ben ve benim yaşımdakileri ense-sinden tuttuğu gibi sinemanın dışına atıverirdi.

– *Haydin yürin gidin eviiza. Dersiiz neyiiz yoh mi? Mehtepten mi kaçtınız neettiiz?*

Gişedeki biletçi, yergösterene kızsada, yergösteren yine de bildiğini okurdu.

– *Dayı bıraksana çocukları ya!*

– *Aha habu fenari görimisan, onu ağzıa çah-tım mı, gan çıhartırım ordan imansızın oğli!*

Yergösteren, salonu şöyle yalancıkdan bir gözden geçirdi. Sonra kapının perdesini çekip gitti. İçerisi karanlığa gömüldü. Büyülü fenerin ışıkları yandı ve beş dakika kadar sonra, Büyük Sak-

sonyalılar Sineması'nın dev perdesinde ilk zombi, çirkin hırıltılar eşliğinde kendini gösterdi.

Ben önceleri zombileri hastalanmış ve hastalıktan akıllarını başlarını yitirmiş zannettim. Meğer, resmen ölmüşler de haberleri yokmuş!

Bu kadar olsa iyi tabi. Yürüyen bir ölünün ortalıkta "Hedeeeüğ! Hödeeeeüüğ!" diye dolması her ne kadar rahatsız edici olsa da, hiç değilse zararsızdı. Ancak zombilerin normal sıradan vatandaşları yemek gibi bir alışkanlıkları vardı. İşte o çok fenaydı.

Büyülü fener, kıpraşa kıpraşa çakıyor, arada bir donduğunda askerler hep bir ağızdan "Ma-

giniiiiizt! Magiiiiizt!” diye bağııyorlardı.

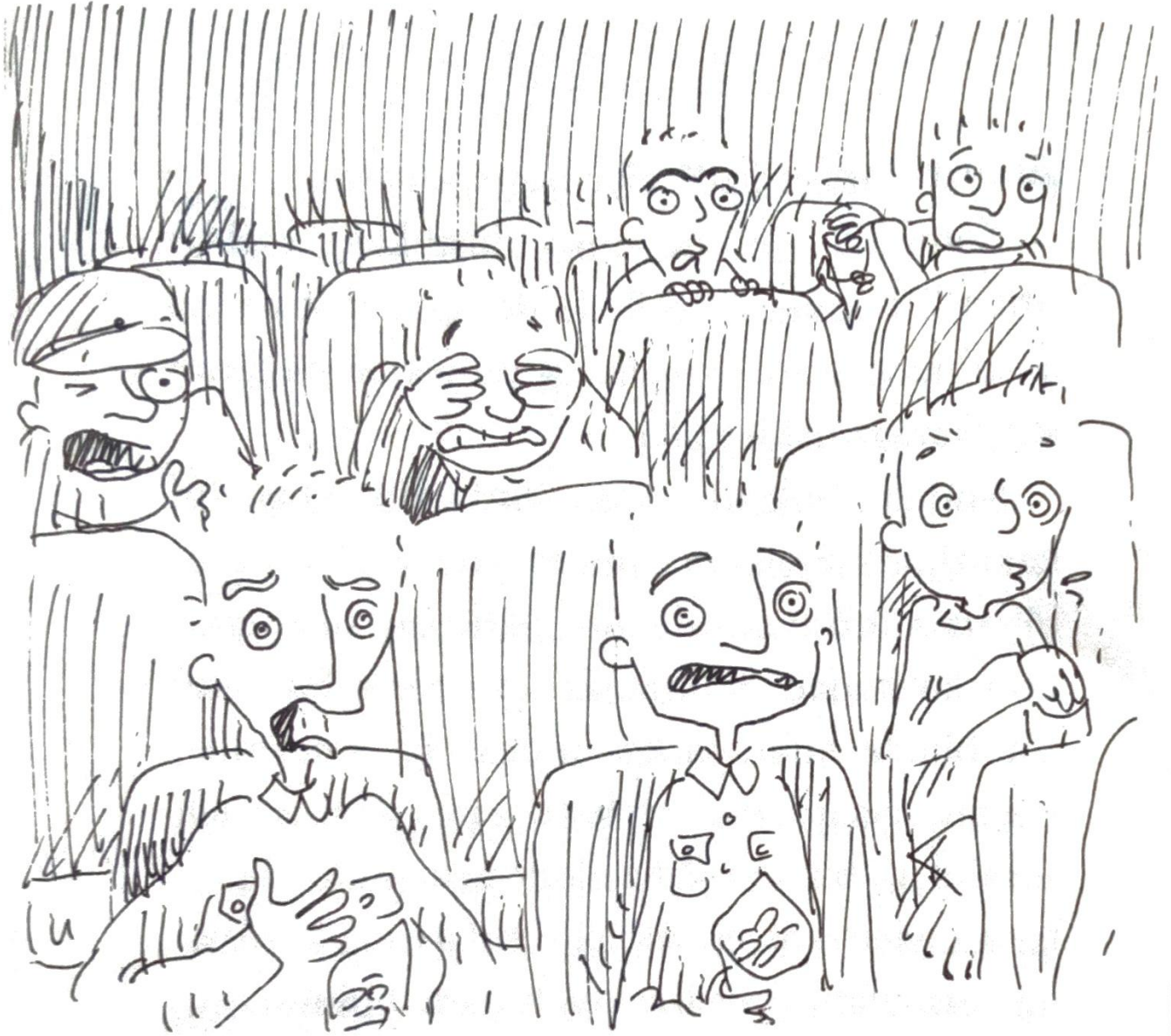
Zombiler ise, peşlerini düştükleri sağlıklı sıhhatli insanları, özellikle de tombalakları yakaladıkları yerde parçalayıp yemekten başlarını kaldıramaz haldeydiler.

Midem bulandı, içim burkuldu, gözlerim karardı, düşeyazdım. Âniden ortaya çıkan zombilerden ötürü oturduğum yerde kaç kere zıpladım korkudan. Kahraman adamların bu beter zombilerle kıran kırana mücadele etmelerine, ellerine geçirdikleri şeylerle, zaten ölmüş olan zombileri, bir kere daha öldürmek ve ölü olduklarına iyice iknâ etmek için, kafalarına kafalarına vurmalarına sessizce tezahüratta bulundum.

Eğlendim mi? Çok eğlendim. Sinemada neredeyse memleketin her köşesinden gelme bir asker vardı. Ve işin asıl eğlencesi de buradaydı...

- *Bak geleya! Bak geleya! Aha geldi.*
- *Tayfir, ben bakamecem ne oldu be ya?*
- *Abe böbrekten girdi ona, peh peh peh!*
- *Tayfir! Topraaam, Çaavuş nerde be ya?*
- *Elaya gitti.*

- İdrus habula nedir?
- Zombidur!
- Olar ölmüş mi?
- Ölmüşler de pilmeyiler oni?
- Hirtlağuna közüne, kömsunlar oları da!
- Heee oldi!
- İdrus!
- Ula bi sus!

Zombili bir film seyretmenin tuhaf bir tarafı vardı. Önceleri korkuyordunuz ama sonra acayip eğlenmeye ve gülmeye başlıyordunuz. Ben de de öyle oldu. Korkudan ne kadar tırstıysam, daha fazlasını güldüm.

Nihayet ışıklar yandı ve film arası verilince, herkeslerden önce yerimden fırlayıp ikinci yarıda çekirdek çıtlatanlar korosuna katılmak için, o çimento suratlı büfeciden bir külah çekirdek aldım. Arkamdan bir bölük dolusu asker geldi. Tam yerime oturmak üzereydim ki, yaşlı yergösteren, karşıma, filmdeki zombilerin aynısının tıpkısı bir suratla dikildi ve beni ensemden tuttuğu gibi çeke sürükleye dışarıya çıkardı.

– *Ama ya daha film bitmedi ara verildi.*

– *Bitti uğlum bitti! Işık yandı, filim artıh bitti! Bitmesiyde şerit kopındı! Mahine göstermir filim yondi mahina bozındı. Aha mahinist bah! Gidir bah! Bah!*

– *Gitmiycem! İkinci yarıyı seyredicem!*

Yergösterenin yaşlı gözleri bir anda beyazına

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

kadar kızardı ve bana öyle korkunç baktı ki, onu bu haliyle hiç makyaj yapmadan zombi olarak filmlerde oynatabilirlerdi. Direnmenin bir anlamı olmadığını anladım. Daha doğrusu korktum ve çekirdek külahımı cebime tıktırıp arkama bile bakmadan çıktım salondan. Ben giderken, içeriden bed bir ses, “Parça başlıyo parçaaa!” diye bağırdı. Aynı anda o bir bölük asker, cep-hede hücumu kalkmışcasına salona doğru “Hü-louuuğ!” diye garip böğürtüler çıkararak koştu.

Neler olup bittiğini anlamamıştım. Yergösterene öfkeliydim. Bir daha da o sinemaya hiç gitmedim. Kısa bir süre sonra onun Büyük Saksonyalılar Sineması’nın küflü deposunda, eski film afişlerinin, kopmuş yanmış film rulolarının arasında öldüğüne dair bir haber, bütün şehre yayıldı. Aslında kimsenin yergöstereni önem-sediği falan yoktu. Haber, sinemanın aç gözlü patronunun, zavallı yergösterenin elinde, pilleri iyice zayıflamış cılız ışığı ile titreye titreye sönmeye çalışan o paslı el fenerini görünce, “Madem ölecek, insan bi feneri kapatır da öyle ölür değil mi? Bak pili pitmiş fenerin!” dediğine dair

komik ama komik olduğu kadar da trajik bir dedikodunun peşine takıldığı için böyle yayılabilmişti...

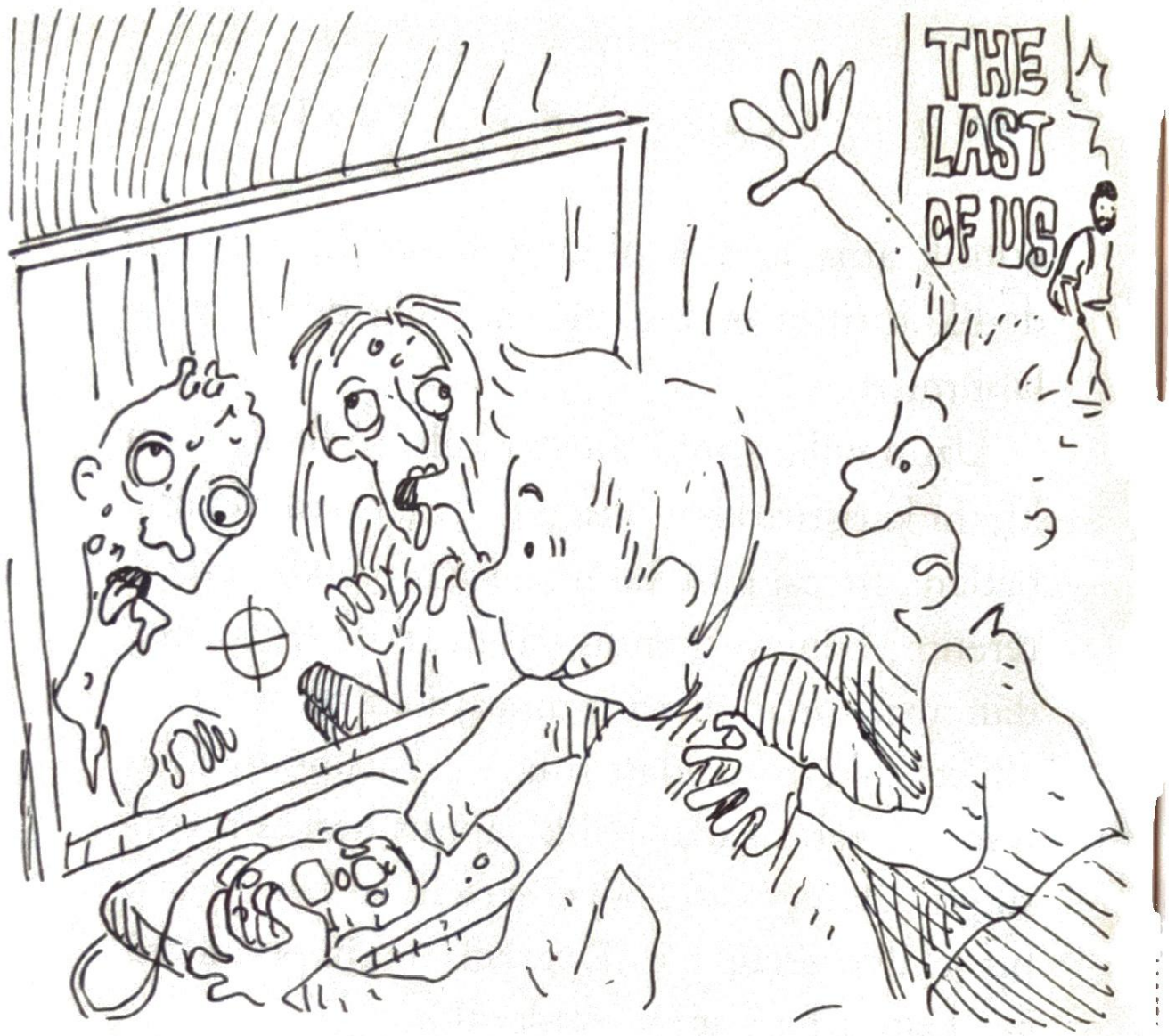
Uzun yıllar sonra sinema kültürü ile ilgili bir kitabı karıştırırken, o ışığına kadar paslı fenerli, badana fırçası gibi kalın ve yağlı bıyıklı yergösterenin, beni ve benim yaşımdakileri, sinemadan apar topar çıkartıp dışarıya atarak nasıl bir ahlâksızlıktan uzaklaştırmaya çabaladığını anladım. Ve zerre kadar iyilik yapmış herkesin karşılığını alacağı yere, böyle sersefil ve böyle garip bir şekilde göçüp gitmiş yergösterenin peşinden, geç kalmış bir Fatiha gönderdim.

Hay Allah! Zombi deyince aklım nerelere gitti. Daha fazla uzaklaşmadan geri gelsem iyi olacak sanırım. Şu ana kadar size anlattıklarım ilginizi çektiyse merak etmeyin bundan sonra anlatacaklarım da ilginizi çekecek!

İnsanların dünyasında henüz zombi diye bir şey yok çok şükür ama karıncalar âleminde var!

Evet var! Kulağa çılgınca geliyor fakat birazdan okuyacaklarınız, bir başka gezegende değil, bizim güzel mavi Dünyamızda yaşanıyor...

Zombi karıncalar

Güney Amerika'nın, Afrika'nın ve Tayland'ın tropikal yağmur ormanlarında, *Cordyceps* familyasına ait, acaib ül garaib bir *fungus* yaşar. Fungus, yani mantar!

Eğer *The Last of Us* oynadıysanız *Cordyceps* ismini uzaktan uzağa biliyor olmalısınız. Oyunda, dünyayı kasıp kavuran ve bulaştığı insanları korkunç zombilere dönüştüren salgın, işte bu

mantar yüzünden başlar ve hastalığın son evresinde şişe şişe davul gibi olan şişkin zombiler, patladıklarında ortalığa Cordyceps mantarının sporlarını saçan bir takım bombalar atarlar falan feşmekan...

Playstation delisi değilim, sakın heyecanlanıp “Oley be! Bu da bizden!” demeyin boşuna. Böyle zombili mombili şeylere meraklı olduğum için zamanında bir bakmışlığım var sadece. Üstelik oğlumun bütün yalvar yakarmalarına rağmen eve henüz bir oyun konsolu almış da değilim; tıpkı televizyon almadığım gibi...

The Last of Us neticede bir oyundur ama *Cordyceps* gerçekten de yeryüzünde yaşayan bir mantar ailesidir. Ve oldukça kalabalık bir aile olan Cordycepsler, bulaştıkları canlıları gerçekten de birer zombiye dönüştürürler!

Tırsmayın, hemen öyle! Bugüne kadar *Cordyceps* familyasına ait bir mantarın insanlara bulaşıp onları zombi yaptığı görülmemiştir. Onların hedefi daha çok küçük canlılardır; böcekler, kılkanatlılar, zar kanatlılar.. ama özellikle de karıncalar!

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

Bu tuhaf mantarların bir türünün, aynı yağmur ormanlarını yurt edinmiş karıncalar için, özellikle de marangoz karıncaları için benzerine *Alien* filmlerinde bile rastlanmayacak kadar korkunç bir özelliği vardır.

Marangoz karıncaları, yağmur ormanlarındaki pek yüksek ağaçların dallarında yaşayıp, yuvalarını da ağaç kovuklarına yaparlar.

Dakikalarını boşa geçirmeyen bu hayvancıklar, yerkürenin dört bir köşe bucağına yayılmış öteki akrabaları gibi son derece çalışkan, disiplinli bir ömür sürerler.

Gün içinde sık sık ağaçlardan aşağıya iner ve yağmur ormanlarının sadece bir karınca için değil, yanlışlıkla yolu bu ormanlara düşmüş bir fil için bile sayısız sürprizle dolu zemininde gezelenip, yuvalarına taşıyabilecekleri kıymetli bir şeycikler ararlar.

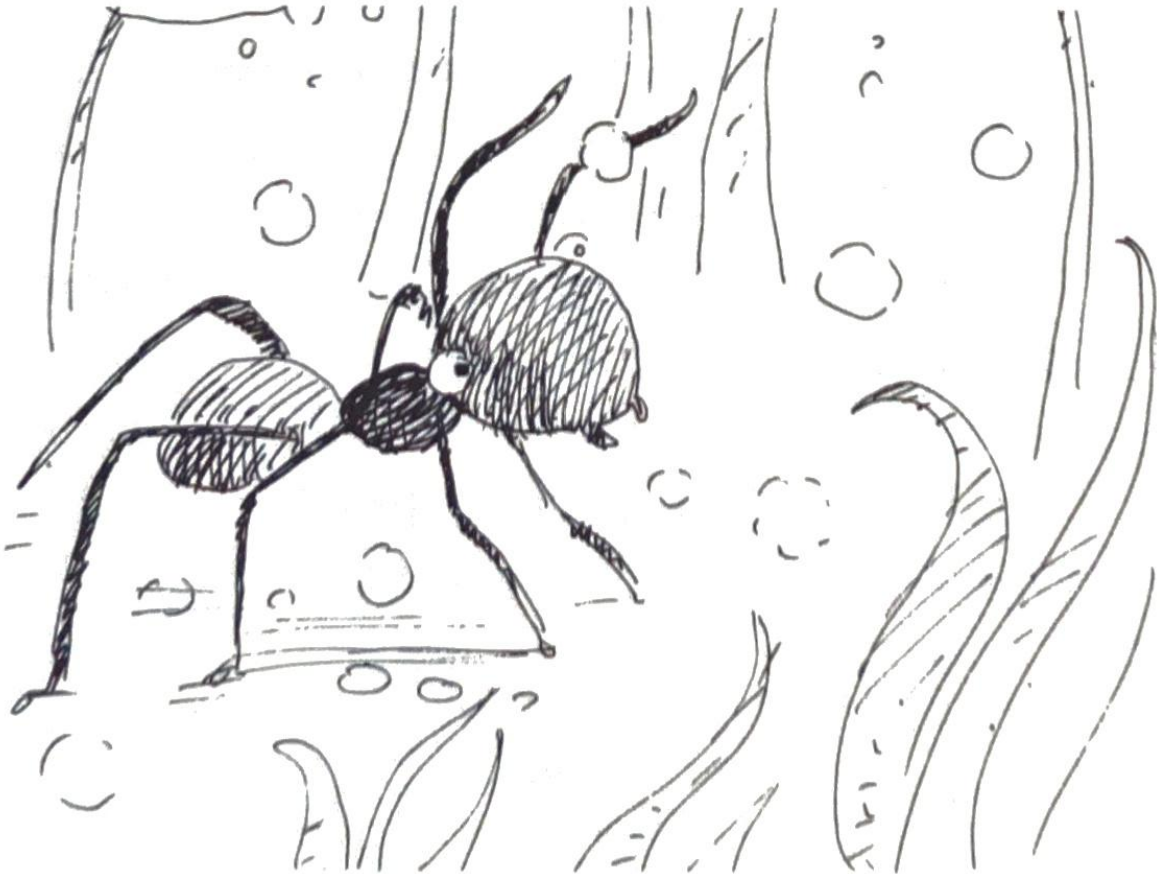
Ağaç tepelerinden yerlere, yerlerden ağaç tepelerine sürekli inip çıkan marangoz karıncalarını bekleyen pek çok tehlike vardır. Aç kuşlar, karıncayıyenler, çok daha iri böcekler, et yiyen bitkilerin yapışkan uzantıları vs... Ama hiçbiri

ordycepsgillerden, *Ophiocordyceps unilateralis* mantarı kadar korkutucu değildir.

Onu bu kadar korkunç yapan, karıncaları hemen öldürmeyip, onlara bir süre tam bir zombi hayatı yaşıyor olmasıdır.

Ormanın derinliklerinde koloniler halinde keşif yolculuğuna çıkmış marangoz karıncalarından her hangi biri *Ophiocordyceps unilateralis*'lerin üreyip çoğalmak ve mümkünse bütün ormanı istila etmek için ortalığa saçtıkları sporlara, yani üreme taneciklerine değerse, yahut ortamda uçuşan sporlar, karıncalardan birine konarsa, biçare karınca, geri dönüşü olmayan bir yola çıkmış olur.

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

İlk günlerde karınca için her şey eskisi gibidir. Bu yüzden neler olup bittiğini ne o, ne de diğerleri anlamaz. Ancak bir hafta sonra bulaşıcı hastalık kendini göstermeye başlar. Mantar sporlarından salgılanan birtakım acayip kimyasallar, çoğala çoğala karıncanın merkezî sinir sistemine ve o minnacık beynine ulaşır, orayı ele geçirir.

Karınca aslında artık ölü sayılır ama bunun farkında değildir. Tıpkı filmlerdeki zombiler gibi şuursuzca hareketler yapmaya başlar.

Normal bir mesai gününde koloninin belirlediği yoldan milim şaşmayan karınca, kelimenin tam anlamı ile yoldan çıkar ve sağa sola zikzaklar çize çize alır başını gider.

İşte bu noktada, sağlıklı ve akli başında işçi karıncalar durumu anında fark ederler ve enfekte olmuş yani kendisine hastalık bulaşmış karıncayı, yaka paça karga tulumba tutup yuvadan dışarıya atar, uzaklaştırırlar.

Bu, yüzbinlerce üyesi bulunan karınca kolonisinin selameti açısından yapılacak en doğru şeydir.

Ş u A c a y i p K a r ı n c a l a r

Bildiğiniz gibi karıncalar asla tek başlarına yaşayamazlar ve kolonisinden ayrılan bir karınca, katır kadar sağlıklı da olsa hayatta kalamaz.

Beyni mantarın sporları tarafından ele geçirilmiş ve bu yüzden yuvasını terk etmiş bir marangoz karıncasının hayatta kalması, zaten mümkün değildir.

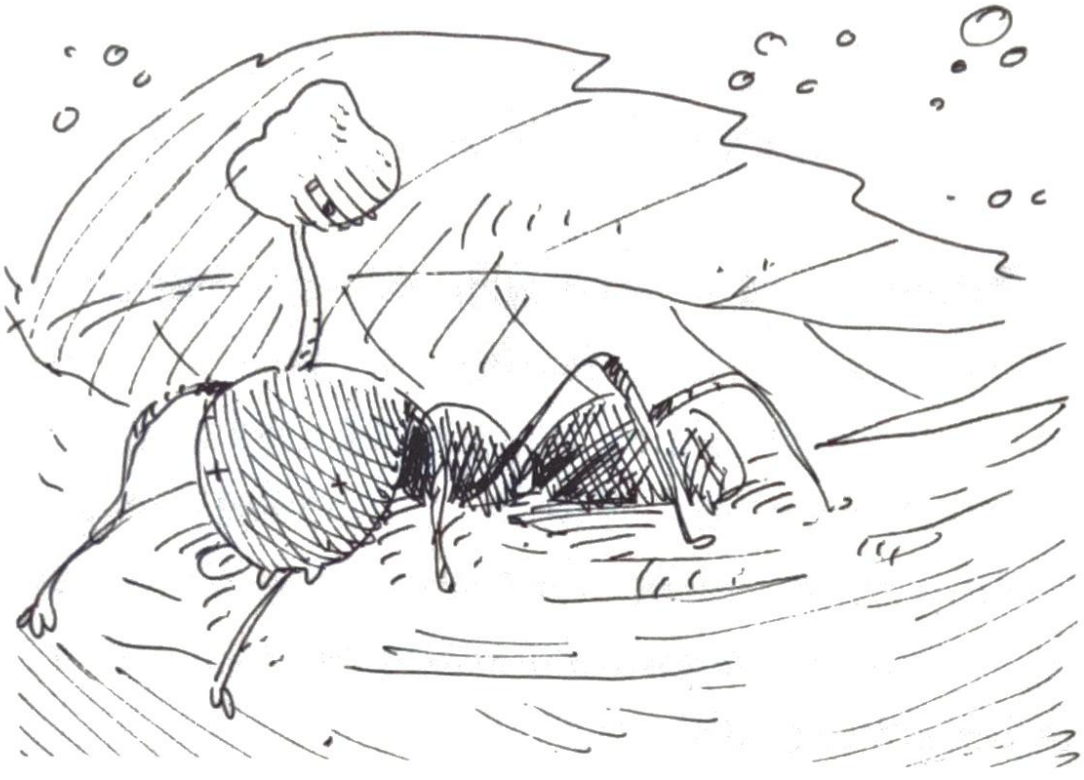
Karınca kesin ölecektir ancak bu, sıradan bir karınca ölümü olmayacaktır!

Ele geçirilen karıncanın kasları kasılmaya ve onu hiç bilmediği bir yere götürmeye başlar. Bu elbette *Ophiocordyceps unilateralis*'in istediği bir yerdir.

Zombi karınca, yuvasından çok uzaklarda avare avare o yaprak senin bu yaprak benim dolaşır durur. Mantarların çok sevdiği, rahatlıkla üreyip çoğalabileceği nemli bir yere geldiğinde durur. Daha doğrusu hain fungus tarafından durdurulur. Güneşin tam tepeye yükseldiği, sıcaklığın en hararetli seviyeye çıktığı öğle saatinde, karınca üzerinde bulunduğu yaprağın damarlarını ağzını açabildiği kadar açarak ısırır. Bu, mantarın karıncaya yaptırdığı son iştir.

Çenesi âdeta kilitlenen karınca, ısırıldığı yerde öylece kalır ve orada ölür. Ölür ama düşmez.

Bir süre sonra karıncanın başı yarılır ve *mantar Alien* kendini gösterir!

İçeriden *Ophiocordyceps unilateralis*'a ait bir sap, yavaş yavaş uzamaya başlar. Bu sapın ucunda, yakınlardan geçecek ilk marangoz karıncasının üzerine bulaşmak için sabırsızlıkla bekleyen mantar sporları ile dolu bir kesecik asılıdır...

Bilim adamları 48 milyon yıllık birtakım yaprak fosilleri üzerinde, son derece ilginç karınca ısırıkları buldular. Bu ısırıklar, sağlıklı karıncaların ısırık izlerinden çok farklıydı. Isırık fosillerini günümüzdeki zombi karıncaların ısırık izleri ile karşılaştırdıklarında, mantarlar ile

karıncalar arasında geçen bu acayip maceranın milyonlarca yıldır yaşanıyor olduğunu anladılar...

İşin içinde, zombiler, karınca kafalarının içinden çıkan mantarlar falan olunca hafiften tırsmamak mümkün değil. Ancak işin bir de bambaşka bir boyutu vardır ve bu bambaşka boyut, görünenden çok farklıdır.

Cordyceps mantarları büyük hayvanlara değil karıncalar gibi böceklerle musallat olurlar. Bu küçük hayvanlar ise sayıca çok çok fazladır. Ve müthiş bir üreyip çoğalma kabiliyetleri vardır. Eğer bir şeyler onları tüketecek olmasaydı kısa bir süre sonra her yeri istila ederler ve geride kendilerinden başka canlı bırakmazlardı. Bu açıdan baktığımızda, mantarların karınca nüfusunu dengede tutmak için yaratıldığını söylemek hiç de zor olmaz.

Eğer bu mantarlar olmasaydı, marangoz karıncaları, yağmur ormanlarını şimdiye çoktan istila etmiş olacaktı. Ve bundan sadece yağmur ormanlarının öteki sakinleri değil, yeryüzünün bütün canlıları zararlı çıkacaktı.

Peteği Yok, Balı Var!

SİZE NE DEMİŞTİM, hatırlıyor musunuz? “Karıncalar âleminde geziniyorsanız, acayip şeyler görmeye hazır olun ama şunu da aklınızdan çıkarmayın!” demiştim. “Gördüğünüz şey ne kadar acayip olursa olsun, bu âlemde ondan daha acayip ve daha şaşırtıcı bir şey mutlaka vardır!”

İşte bu bölüme kadar okuduklarınızın üzerine birazdan okuyacaklarınız, benim ne kadar haklı olduğumu gösterecek...

Ve abarttığımı düşünenler, yine çok mahcup olacak!

Marlo Morgan'ın, *Bir Çift Yürek* kitabında, bir grup Aborjinin, yani Avustralya yerlisinin peşine takılıp, Avustralya'nın uçsuz bucaksız düzlüklerinde, güya hayatın anlamını arayıp bulan Amerikalı bir moderen kadının hikâyesi anlatılır. Bu kadın yazarın kendisi midir, anlattıkları gerçekten yaşanmış mıdır, hatırlamıyorum. Ama sanırım öyleydi...

Hikâyenin ortalarında bir yerlerde, güneşten kavrulmuş, açlıktan ve susuzluktan dili damağına yapışmış, yalınayak başı kabak gezinip durmaktan perperişan olmuş Amerikalı teyze, Aborjin kadınlarından birinin, ortalıktan kaybolduktan kısa bir süre sonra, kocaman yeşil bir yaprak üzerinde, iri üzüm tanelerine benzeyen tuhaf birtakım şeyler ile geri dönüşünü anlatır.

Yaprağın üzerindeki uzaktan üzüm tanelerine benzemektedir ama yakından bakınca bunların üzüm tanesi falan olmadığı hemen anlaşılır. Çünkü hepsinin bacakları vardır ve yaprağın üzerinde kıpır kıpır kıpırdamakta, mümkünse kaçıp gitmenin bir yolunu aramaktadırlar.

"Aman Allah'ım!" Bunlar resmen karıncadır!

Ancak minnacık kafaları incecik belleri ile bir karıncaya benzerken, vücutlarının geriye kalan kısmı, içi bal rengi bir sıvı ile doludur ve patlamaya hazır bir balon kadar şişkindir.

O kadar şişkindir ki, bırakın kaçıp gitmeyi, yürümeleri bile zor görünmektedir.

Aborjinler, bunlardan birer tane kaptıkları gibi ağızlarına atarlar. Bir tane de Amerikalı dostlarına ikram ederler. Misafirdir neticede!

– *Bacım yutmayacan öyle hap gibi! Tut bak tut, hürp diye çek içine; balı bitince at!*

– *Ayyy ne iğrenç!*

– *E kanguru kesem ben sana o zaman!*

– *Öyle bir imkânımız var mıydı?*

– *Ya sen nerden takıldın bizim peşimize ya!*

Amerikalı, yılların Aborjinleri gibi bu acayip karıncayı ağzına alıp suyunu çıkarana kadar hürpletip, gerisini tüküremez. Çünkü ağzının içinde kıpır kıpır hareket eden karınca, kadıncağızı fena halde huzursuz eder. Üstelik karıncanın o kocaman haliyle, yemek borusundan

aşağıya doğru gitmek gibi bir niyeti de yoktur; biçare, haklı olarak dışarıya çıkmak istemektedir. Neticede Amerikalı hatun, karıncayı çıkarır atar, hürpletemez bir türlü.

Fakat, Aborjin milleti nimetin kıymetini iyi bildiği için, biri bunun attığı karıncayı çaktırmadan yerden kaptığı gibi tozunu toprağını silkelemeden, kaş göz arasında afiyetle atar ağzına; bütün balını şerbetini emer, kalan kışrını da tükürür. Tabi karınca bu fena muameleye maruz kalınca biraz ölür.

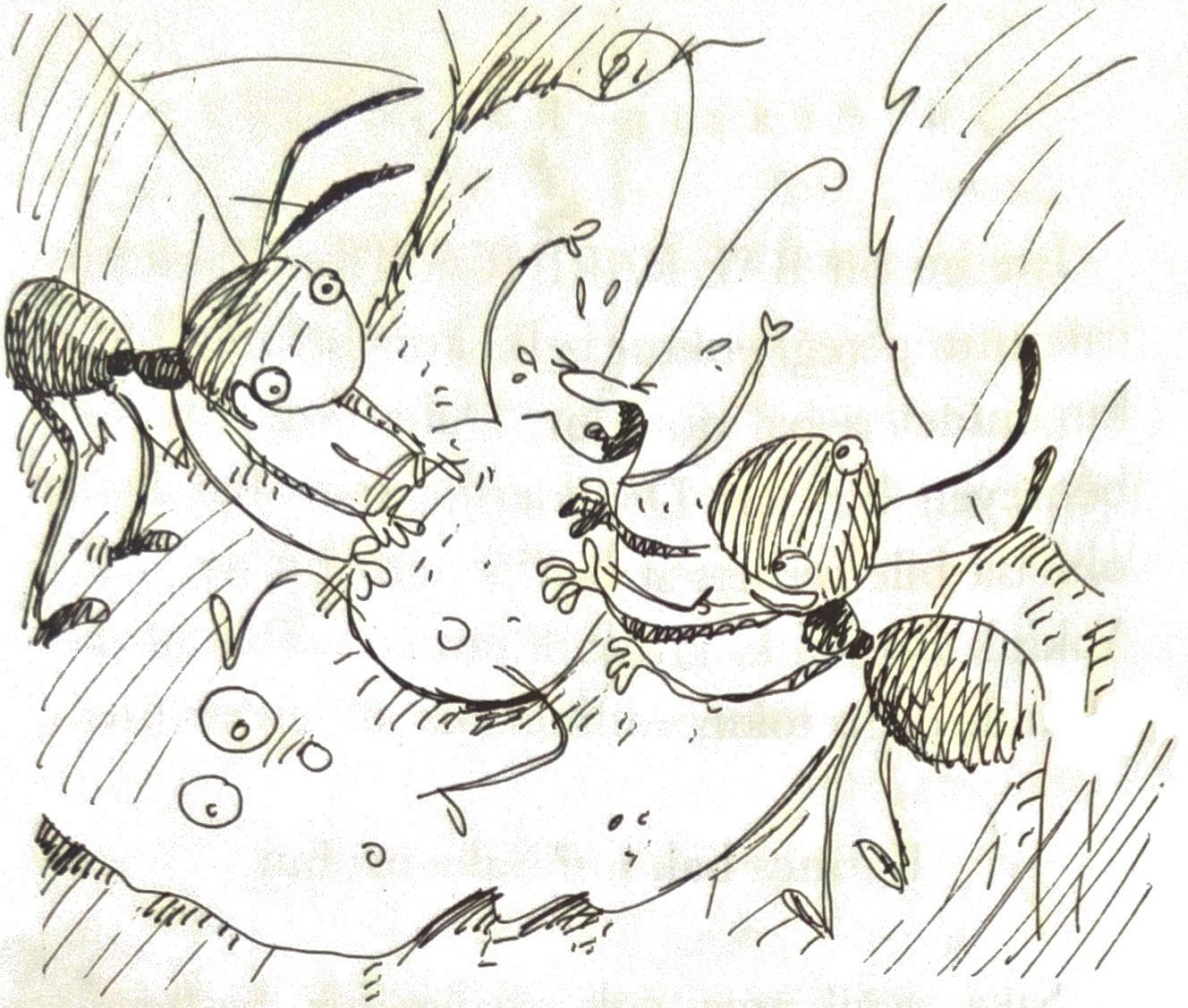
İşte bu bir BAL KARINCASI'dır. Bal karıncalarının peteği yoktur belki ama balon gibi şişkin mideleri bal doludur. Daha doğrusu, bala benzeyen bir şey! Dediklerine göre bal kadar olmasa bile şerbetten hallice tatlı bir şey imiş. Yokluk fukaralık, kıtlık, kıranlık zamanlarında altın ile değiş tokuş edilmezmiş, o dereceymiş...

Karınca balı mı? Şaka mı bu?

Şaka değil ama çok afedersiniz basbayag
şaka!

Bal karıncaları *afit* adı verilen yaprak bitlerini çok severler. Onlarla aralarında yaratılıştan gelen büyük bir samimiyet vardır. Elbette bu kara kuru bir samimiyetten oldukça farklı bir dostluktur.

Bir bal karıncası, bir afitle karşılaştığında, aslında buna pek karşılaşma denemez çünkü bal karıncaların işi gücü bu yaprak bitlerini arayıp bulmaktır. Evet bal karıncası bir yaprak biti ile karşılaştığında, onu yakalar ve karnını gıdıkla-maya başlar.

Siz Şimdi benim attığımı uydurduğumu sanıyorsunuz ama değil. Bilimsel kitaplarda “karınını okŐar dürtükler” gibi ifadeler geçiyorsa da, bana göre bu düpedüz gıdıklamaktır. Çünkü yaprak biti, bir süre sonra kelimenin tam anlamı ile altına koyverir. Niye? Gülmekten elbet!

Yaprak bitleri sadece bitkilerin özsuğu ile beslendikleri için midelerinde bu özsudun başka bir Şey olmaz. Dolayısıyla koyverilen Şey de, bir yaprak bitinin midesinde demlenmiŐ bitki öz suğuundan başka bir Şey değildir. Ve bal karıncalarının işçileri, bunun tadına bayılırlar! Çıkar

çıkamaz daha dumanı üzerindeyken hürp diye içer bitirirler. Bazen yaprak bitlerinin karnını o kadar gıdıklarlar ki, zavallı yaprak biti gülmekten, midesinde ne var ne yok çıkarır. İşte o zaman karıncanın değmeyin keyfine!

Bal karıncalarının “depo” sorunu!

İşçi bal karıncaları, yaprak bitlerinden, kabuklu bitlerden ve bazı türleri de, “Arkadaş ben suyu gözünden içmek isterim!” diyerek, doğrudan bitki ve çiçeklerden emip midelerine doldurdıkları bu bitki özlerini yuvalarına taşırlar.

Taşırlar ama burada bir sorunla karşılaşmaları gerekirken karşılaşmazlar. Çünkü sorun o kadar acayip bir şekilde çözülür ki, ben söylemesem ve siz hiçbir yerde okumamış, görmemiş olsanız, kırk yıl düşünmeyle bile bu yaratılış mucizesi çözümü bırakın aklınıza, hayalinize bile getiremezsiniz.

Bildiğiniz gibi karıncalar toplayıcı hayvanlardır. Özellikle yiyeceğin bol olduğu mevsimlerde sürekli toplarlar.

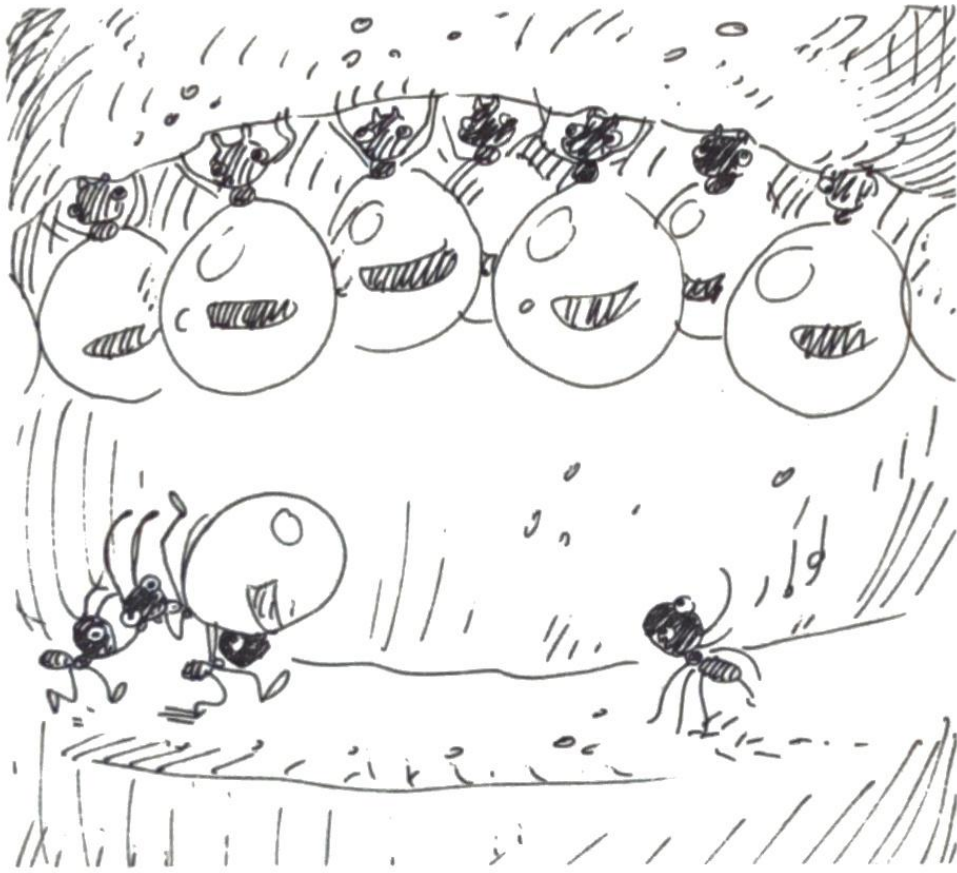

Kimi buğday toplan, kimi ekmek kırıntısı, kimi ölü hayvanların öte berisini, kimi, sağa sola dökülmüş şeker taneciklerini... Artık aklınıza ne geliyorsa, karıncalar tarafından toplanıp yuvalarındaki erzak depolarına yığılır. Kış mevsimi ya da yaman bir kuraklık geldiğinde nüfusu yüzbinleri bulan karınca ailesi aç kalmaz ve yerin metrelerce altındaki güvenli erzak depolarına yığdıkları erzak ile vaziyeti idare ederler.

Peki bal karıncaları ne yapar?

Sıvı halde bulunan bitki özünü nereye ve nasıl depolarlar? Biliyorsunuz, sıvı şeylerin depolanması için her zaman bir kap gereklidir. Bir cam kavanoz, bir küp ya da dışarıya içindekini sızdırmayacak çok özel bir depo! Aslında bir *Tupperware* de olur ama onlar çok kıymetli malum. Bilmem hanımlar kıyabilirler mi? Hadi kıydılar diyelim o vakit de üzerine “Dikkat bu bir dondurma kutusu değildir Tupper’dır!” yazmak gerekir ki, yanlışlıkla çöpe gitmesin!

Neyse, bal karıncalarının yaratılıştan gelen mükemmel çözümleri, bir *Tupperware*’e ihtiyaç bırakmayacak kadar olağanüstüdür zaten...

Bal taşıyan işçiler karınları bal dolu olarak yuvaya gelirler ve bu balı ya da tatlı öz suyu, kusup “taşıyıcı” işçi karıncalara teslim ederler.

Taşıyıcı işçi karıncalar, vücutlarının alt kısmını bir balon gibi şişirerek capcanlı birer bal kavanozuna dönüşebilecek özellikte yaratılmışlardır. Bu gönüllü saklama kaplarının gövdelerinin üst kısmı minicik bir karıncayken, alt kısmı bir üzüm tanesi kadar şişer.

Bunlardan yirmi-otuz kadarı yuvadaki depolarda ayakları ile tavana yapışır ve tıpkı üzüm salkımının taneleri gibi yan yana dizilirler. Karıncaların karınlarındaki bal, kendi vücut ağırlıklarının neredeyse 8-10 katı kadardır.

Bazen içlerinden biri tutunduğu yerden düşer ve yerde yuvarlanır. Böyle durumlarda öteki işçiler hemen koşup, onu tuttukları gibi el birliği ile tekrar tavana yapıştırırlar.

Kış mevsimi geldiğinde, ya da dışarıda işler ters gittiğinde, kuraklık olduğunda mesela, koloninin işçileri, bu canlı bal kavanozlarına gelirler. Kavanoz karıncalar, karın kaslarını kasarak bir damlacık bal çıkarırlar. Böylece işçi karıncaları “depodan” ama aynı zamanda taze taze beslemiş olurlar...

Karınca kararınca...

Peki ama bütün bunlar nasıl olabilir?

Şu minnacık bal karıncaları, ihtiyaçları olan gıdanın yaprak bitlerinin midesinde olduğunu nasıl bilebilirler?

Peki ya onu yaprak bitlerinin midesinden çıkarmanın yolunu nasıl keşfetmiş olabilirler?

Peki ya bir yerde depolanması, bozulmadan saklanması için bir karıncanın ihtiyaç duyduğu en pratik, en kullanışlı, en ekonomik, en sağlıklı

bir yöntemi, nasıl bulmuş olabilir karıncalar?

Tesadüfen mi?

Karıncalar, bu yöntemleri tesadüfen ve kendi kendilerine düşünce taşına bulabilirler mi?

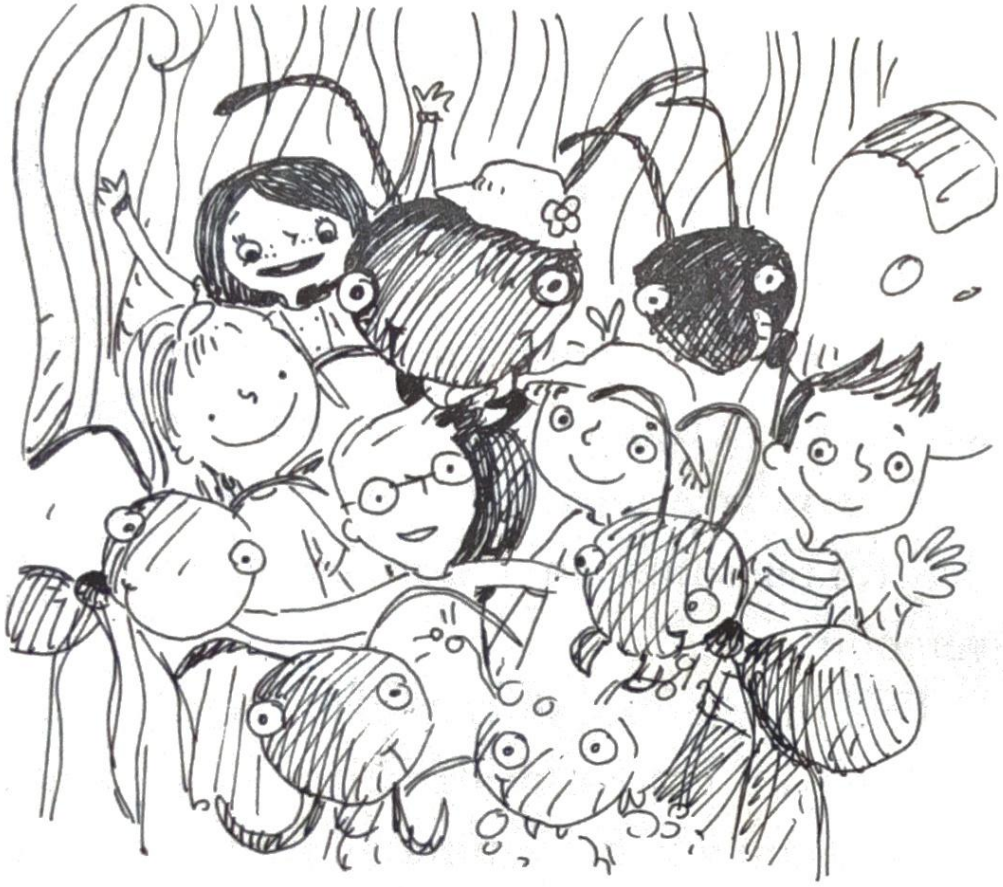
Milyonlarca yıl içinde sayısız farklı yöntem denedikten sonra; en iyisinin bu olduğuna karar verebilirler mi?

Peki ya yeterince süreleri olan (nerden baksan 100 milyon yıl) karıncalar, bitle itle uğraşacaklarına adam gibi bal yapmanın bir yolunu bulamamışlar mı?

Bu işler milyonlarca yıl içinde evrile devrile deneye yanıla kendi kendine ve tesadüfen ol-duysa eğer, karıncalar da kendilerini biraz daha geliştireydiler ya arılar gibi?

Peki ya şu afit denen yaprak bitlerine ne de-meli? Bütün bu süre içinde, gıdıklanmamanın, Aürtülünce altlarına koyvermemenin bir yolunu neden bulamamış enayiler?

Aslında bu sorulara cevap vermesi gerekenler bizler değiliz. Bütün bu sorulara, yıldızların da, karıncaların da bir Rabbi olduğuna inanmayan-lar cevap versin.

Çünkü biz, âlemlerden sadece bir âlem olan karıncalar âleminde çıktığımız bu kısa ama şaşırtıcı yolculuğun sonuna geldik.

Daha doğrusu kitabın sonuna geldik. İçinde dolaşmaya kalktığımız âlemin büyüklüğü ile kıyas edersek, bu pek kısa bir seyahat oldu. Ama yine de akıl almaz şeyler gördük; görmeseydik belki de bazılarına hiç inan(a)mazdık.

Bir çizgi filmde seyretsek mesela, “Amma da abartmış adamlar resmen sallamışlar!” diyeceğimiz harikulade şeylerin, bu acayip âlemde her gün yaşandığına şahit olduk.

Ve bütün bu işlerin sahipsiz, başıboş, kendi kendine, tesadüfen, milyonlarca yıl içinde evrile devrile olamayacağını zaten biliyorduk da, bir kez daha anladık...

Kâinat kitabının minik kara kuru harfleri olan bu muhteşem yaratıklar, hem kendi cisimcikleri ile hem de muhteşem yaşayışları ile bizlere boylarından büyük dersler verdiler.

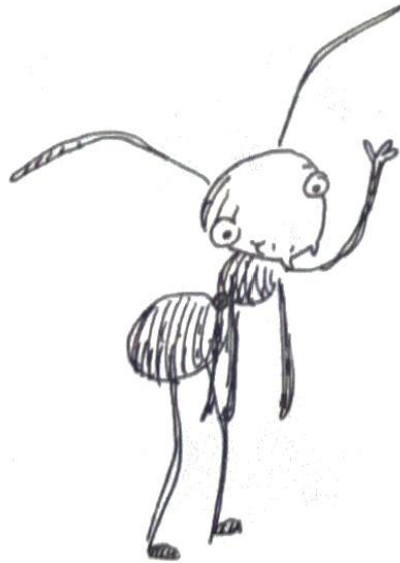
Meğer “karınca kararınca” ne büyük bir şeymiş!

...

Ş U A C A Y İ P K E L E B E K L E R kitabında görüşmek üzere hoşçakalın...

Kelebekler evet!

Arılar ve karıncalardan sonra, sıranın kelebeklere gelmiş olmasına neden şaşırdınız?

“Acayip Şeyler Dizisi’nin yazarından Acayip
bir Matematik hikâyesi ya da Matematiğin
acayip hikâyesi veya birtakım acayip Matematik
hikâyeleri ya da işte her neyse...”

ÇARP YOKSA BEN ÇARPARIM!

TARIK USLU

www.zafer.com

iSMAIL

HAL VE GİDİŞAT: ZAYIF

ÖZKAN ÖZE

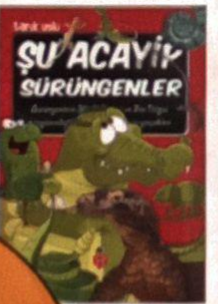
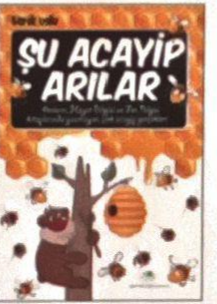
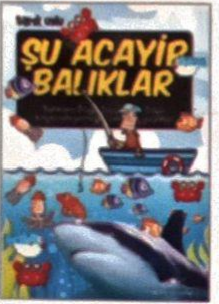
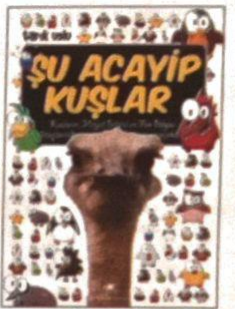
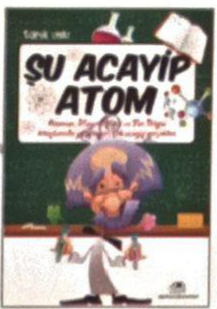
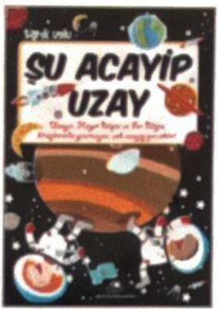
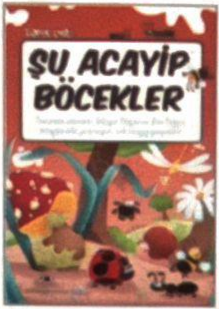
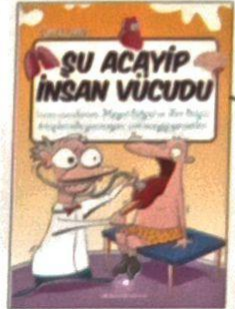
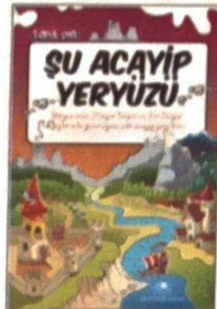
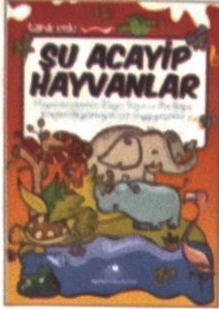
Bu onun hikâyesidir;
ama hepimizi anlatır.

Hiçbir şeyin sıradan olmadığına dair
“sıradan” bir hikâyedir.

Büyüleyicidir,
çünkü gerçektir!

www.zafer.com

Acayip şeyler dizisi -14

acayip şeyler dizisi

"Gerçekten Çok Acayip!"

